

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ A FINANČÍ

STUDIJNÍ PROGRAM: N6208 EKONOMIKA A MANAGEMENT

STUDIJNÍ OBOR: ÚČETNICTVÍ A FINANČNÍ ŘÍZENÍ PODNIKU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**EKONOMICKÉ CHOVÁNÍ NEFINANČNÍCH
PODNIKŮ VLASTNĚNÝCH VLÁDOU**

Vedoucí diplomové práce:

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.

Autor:

Bc. Radka Urbanová

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka URBANOVÁ**
Osobní číslo: **E11233**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Ekonomické chování nefinančních podniků vlastněných vládou.**
Zadávající katedra: **Katedra účetnictví a financí**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Téma vládou vlastněných podniků je již dlouhou dobu v popředí zájmu ekonomů. Jednou z významných otázek je vliv vlastnictví na ekonomické chování podniků. Cílem práce je zhodnotit ekonomické chování vládou vlastněných nefinančních podniků ve vybraném odvětví národního hospodářství ČR.

Postup zpracování:

1. Vládou vlastněné podniky. Definice, typologie. Řízení a správa a kontrola vládou vlastněných podniků.
2. Přehled studií zabývajících se ekonomickým chováním vládou vlastněných podniků.
3. Sektor nefinančních podniků v národním účetnictví.
4. Zdroje dat a metody pro analýzu ekonomického chování vládou vlastněných podniků.
5. Charakteristika vybraného odvětví národního hospodářství s účastí vládou vlastněných podniků.
6. Komparativní analýza ekonomického chování vládou vlastněných podniků.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 50 - 60 stran

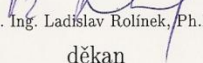
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. HRONOVÁ, S., FISCHER, J., HINDLS, R., SIXTA, J. (2009), Národní účetnictví. Praha : C.H. Beck. 326 s.
2. CHRISTIANSEN, H. (2011), The Size and Composition of the SOE Sector in OECD Countries, OECD Corporate Governance Working Papers, No. 5, OECD Publishing. doi: 10.1787/5kg54cwps0s3-en
3. OECD (1998), Corporate Governance, State-Owned Enterprises and Privatisation, OECD Publishing. doi: 10.1787/9789264162730-en
4. OECD (2011), Corporate Governance of State-Owned Enterprises: Change and Reform in OECD Countries since 2005, OECD Publishing. doi: 10.1787/9789264119529-en
5. PAVEL, J. (2008), Používání obchodních společností v České republice na příkladu krajských měst. Praha: Transparency Int.
6. SMIDOVA, Z. (2011), Public Spending Efficiency in the Czech Republic: Fiscal Policy Framework and the Main Spending Areas of Pensions and Healthcare, OECD Economics Department Working Papers, No. 922, OECD Publishing. doi: 10.1787/5kg0k6zbxlr8-en

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce: 1. března 2012
Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2013

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 1. března 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu informačních zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dále prohlašuji, že tato diplomová práce byla zpracována jako součást řešení studentského týmového výzkumného projektu GAJU 029/2011/S Grantové agentury Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

V Českých Budějovicích dne 22. dubna 2013

.....

podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce panu docentu Milanu Jílkovi za odborné vedení a za udílení podnětných rad, které mi poskytl v průběhu zpracování diplomové práce.

V českých Budějovicích dne 22. dubna 2013

.....

podpis

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Vládou vlastněné nefinanční podniky.....	8
2.1 Definice.....	8
2.2 Státní podnik.....	11
2.3 Akciová společnost s plnou nebo převládající majetkovou účastí státu.....	13
2.4 Kontrola ve vládou vlastněných podnicích.....	15
3 Studie zabývající se ekonomickým chováním vládou vlastněných nef. podniků...	19
4 Metodika.....	31
5 Zachycení nefinančních podniků v systému národního účetnictví.....	34
5.1 Nefinanční podniky a účet výroby.....	36
5.2 Nefinanční podniky a účet tvorby důchodu.....	41
5.3 NP a účet prvotního a druhotného rozdělení důchodů.....	44
5.4 ČDD/A, CK/PA, HFK/A, TR/P.....	50
6 Odvětví národního hospodářství.....	57
7 Závěr.....	66
Summary, Keywords.....	70
Seznam informačních zdrojů.....	72
Seznam schémat, tabulek a grafů.....	77

1 Úvod

Tématem této práce je ekonomické chování nefinančních podniků vlastněných vládou. Toto téma je častým předmětem přednášek a diskusí odborníků na různých ekonomických fórech a konferencích. Existuje totiž několik názorů na současné vládní vlastnictví nefinančních podniků potažmo i na jeho vliv na jejich ekonomické chování, které bývá často označováno jako neefektivní. Proto je tedy cílem této diplomové práce na následujících stránkách zhodnotit ekonomické chování vládou vlastněných nefinančních podniků obecně a především ve vybraném odvětví národního hospodářství v České republice. Na základě těchto zjištění bude možné získat si přehled o dané problematice a utvořit si na ni vlastní názor. Důležité je však říci, že závěry zjištěné v této studii jsou pouze obecné a mohou v nich existovat určité výjimky. Základní znalosti uvedené v literární rešerši této práce jsou totiž čerpány pouze z těch nejzajímavějších studií zabývajících se touto problematikou, neboť jak již bylo uvedeno, těchto studií existuje nepřeberné množství.

První část této práce je věnována základním teoretickým znalostem v oblasti nefinančních podniků vlastněných vládou a jejich ekonomickému chování. V první kapitole je definován cíl práce. Druhá kapitola této práce je zaměřena na definování vládou vlastněných nefinančních podniků a na stručnou charakteristiku jejich řízení, spravování a kontrolování. Ve třetí kapitole je možno se blíže seznámit s určitými okruhy témat, která se často objevují ve studiích zabývajících se ekonomickým chováním vládou vlastněných podniků. Těmito tématy je např. otázka existence nefinančních podniků vlastněných vládou nebo jejich slabé řízení z důvodu slabé motivace. Čtvrtá kapitola je pomyslným dělítkem mezi teoretickou a praktickou částí diplomové práce a je v ní uveden postup provedený k dosažení cíle práce. Pátá kapitola zachycuje nefinanční podniky v systému národního účetnictví. Konkrétně se zabývá vývojem příjmů (hrubá a čistá přidaná hodnota, čistý provozní přebytek, prvotní a čistý disponibilní) podsektorů nefinančních podniků (nefinanční podniky veřejné, národní soukromé a pod zahraniční kontrolou) v letech 1999 – 2010. Kapitola šestá navazuje na kapitolu pátou a rozpracovává stejným způsobem vývoj příjmů (hrubá přidaná hodnota, čistá přidaná hodnota, čistý provozní přebytek) podsektorů nefinančních podniků (nefinanční podniky veřejné a národní soukromé) v letech 1999 – 2010, avšak za odvětví pozemní a potrubní přeprava. V závěru práce jsou propojena zjištění z předchozích kapitol.

2 Vládou vlastněné nefinanční podniky

Před tím, než bude možné se zabývat ekonomickým chováním nefinančních podniků vlastněných vládou, je nutné vysvětlit, co vlastně jsou nefinanční podniky vlastněné vládou, které budou v této práci označovány také zkratkou NPVV. Dále bude také přiblíženo, jaká je v nich organizace, tj. jak jsou řízeny, spravovány a především kontrolovány. To vše je obsahem 2. kapitoly.

2.1 Definice

Ve světě se NPVV označuje nejčastěji jako State-owned enterprise (SOE), ale lze se také setkat s označením Government-owned corporation (GOC). Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) ve své publikaci State owned enterprises and the principle of competitive neutrality z roku 2009 říká o SOE toto: „Státem vlastněné podniky, také známé jako veřejné podniky, jsou, jak už název napovídá, subjekty kontrolované státem, nikoliv soukromé subjekty. Neexistuje žádná politická dohoda o definování SOE. OECD nemá žádnou definici, neboť jednotlivé členské státy mají jistá specifika pro svá SOE.“ Tuto skutečnost potvrzuje dále tím, že koncept SOE zahrnuje různé spektrum subjektů, které však mají společný rys vládní kontroly. Také říká, že SOE působí na široké škále trhů a že mohou představovat významnou část národních ekonomik. Zároveň jsou to podniky, které by měli podléhat pravidlům hospodářské soutěže stejně jako soukromé podniky. OECD rozlišuje tři hlavní kategorie SOE a to statutární korporace (bývají součástí vládního oddělení), plně státem kontrolované společnosti a kotované SOE s minoritním podílem na akciových trzích (OECD, 2009).

Oproti OECD má Světová banka definici NPVV, která zní takto: „Státní podniky jsou vládou vlastněné nebo vládou kontrolované ekonomické entity, které vytvářejí převážnou část svých příjmů prodejem zboží a služeb“ (Světová banka, 1995).

Podle knihy, která se zabývá národním účetnictvím, jsou NPVV součástí institucionálního sektoru nefinančních podniků, které tvoří institucionální jednotky, jejichž hlavní funkcí je produkce zboží a nefinančních tržních služeb a kteří jsou tržními výrobci. Do tohoto sektoru se mohou zahrnout veřejné nebo soukromé právnické nebo fyzické osoby zapsané do obchodního rejstříku. Dále do tohoto sektoru patří neziskové organizace poskytující služby nefinančním podnikům (nikoliv domácnostem) a holdingové společnosti, které řídí skupinu společností, z nichž většina patří do tohoto sektoru. Součástí jsou také tzv. kvazispolečnosti, které nejsou samostatnou právnickou osobou, ale jsou dostatečně samostatné ve svém ekonomickém chování ve vztahu k jednotce, která je řídí (jejich chování je podobné chování kapitálových společností). Tyto kvazispolečnosti také musí zaměstnávat určitý počet zaměstnanců, aby mohly být součástí tohoto sektoru. Tento sektor se dělí dále na 3 podsektory (subsektory) a to podle toho, zda jsou nefinanční podniky pod kontrolou státu (nefinanční podniky veřejné), zahraniční kontrolou (nefinanční podniky pod zahraniční kontrolou), anebo zda jsou v soukromém vlastnictví příslušníků daného státu (nefinanční podniky soukromé národní). NPVV jsou podle výše zmíněného rozdělení tedy rovny institucionálnímu podsektoru nefinančních podniků veřejných (Hronová a spol., 2009). Ten obsahuje všechny nefinanční společnosti a kvazispolečnosti, které jsou kontrolované vládními institucemi. Jsou to zejména podniky se 100% nebo s převažující účastí vládních institucí (státní a komunální podniky, akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným – obchodní společnosti), příspěvkové organizace, obecně a veřejně prospěšné společnosti, které jsou tržním výrobcem (ČSÚ, 1998).

NPVV lze také chápat mnohem koncentrovaněji a to jako subjekt:

- který je podnikem, kterým se podle Obchodního zákoníku ČR rozumí soubor hmotných, nehmotných a osobních složek podnikání (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění), nebo státním podnikem podle Zákona o státním podniku (Zákon č. 77/1997 Sb. a pozdější znění),
- který musí podnikat, což je podle Obchodního zákoníku ČR soustavná činnost provozovaná samostatně pod vlastním jménem, na vlastní zodpovědnost a za účelem dosahování zisku (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění) – výjimku tvoří státní podnik, který je provozován za účelem uspokojování

významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů (Zákon č. 77/1997 Sb. a pozdější znění),

- který je založen zápisem do Obchodního rejstříku podle Obchodního zákoníku ČR (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění) nebo podle Zákona o státním podniku (Zákon č. 77/1997 Sb. a pozdější znění),
- který je podle národního účetnictví součástí institucionálního sektoru nefinančních podniků veřejných (Hronová a spol., 2009),
- v němž mají 100% nebo převažující účast vládní instituce, což vyjadřuje Český statistický úřad ve své definici veřejných nefinančních podniků (ČSÚ, 2012a; ČSÚ 1998) – vládní instituce lze na nejvyšší úrovni chápat jako zástupce státu (Jílek, 2002).

Přihlédne-li se k užšímu pojetí NPVV, potom se tímto pojmem může v České republice v současné době označit dva typy podniků (Bouda a kol., 2011; Zákon č. 219/2000 Sb. v pozdějším znění):

- státní podnik,
- akciová společnost s plnou nebo většinou majetkovou účastí státu,
 - o podle platného českého práva má stát možnost zakládat nebo vstupovat pouze do obchodních společností označených akciová společnost.

Podle Seznamu akciových společností ovládaných ČR-MF s akciovým podílem ve výši 40 – 100 % vydaného k 31.12. 2011 má stát akciový podíl vyšší než 50 % u 23 a. s. s tím, že 7 jich je v konkurzu nebo v likvidaci (Ministerstvo financí ČR, 2011). Podobné je to i u státních podniků, kterých je aktivních 25, což vyplývá ze Závěrečné zprávy RIA vytvořené Janem Pangrácem roku 2011 pod záštitou Vlády ČR konkrétně Ministerstvem zemědělství (Pangrác, 2011).

Definici podnikání podle Obchodního zákoníku splňují všechny vládou vlastněné podniky, ale státní podnik kromě dosahování zisku má za úkol uspokojovat i významné celospolečenské, strategické nebo veřejně prospěšné zájmy. Tento úkol mohou plnit i některé akciové společnosti vlastněné vládou, které jsou označovány jako společnosti strategického významu, případně za veřejné instituce (Bouda a kol., 2011).

2.2 Státní podnik

Tento druh vládou vlastněného podniku je upraven především v Zákoně č. 77/1997 Sb. o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů (Zákon č. 77/1997 Sb. a pozdější znění). Z tohoto dokumentu byly čerpány informace pro celou kapitolu 2.2.

Podle § 2 tohoto zákona je státní podnik právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Podnik zakládá stát na základě předchozího souhlasu vlády podle § 3. Tento paragraf dále určuje, že funkci zakladatele vykonává jménem státu ministerstvo, do jehož působnosti spadá předmět podnikání podniku, pokud zákon nestanoví jinak (příslušné ministerstvo vydává zakládací listinu). Správu vykonává Ministerstvo financí ČR. Důvodem založení je podle tohoto zákona uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů. V tomto zákoně je řečena také velmi důležitá věta a to, že podnik neručí za závazky státu a stát neručí za závazky podniku, není-li zákonem stanoveno jinak. Státní podnik vzniká dnem zápisu do Obchodního rejstříku. Nabývá-li podnik majetek od jiné osoby než od státu, nabývá jej pro stát a podniku vzniká právo s tímto majetkem hospodařit.

Ředitel státního podniku

§11 až 13 určují orgány podniku, kterými jsou ředitel a dozorčí rada. Ředitel je statutárním orgánem podniku, který řídí činnosti podniku a rozhoduje o všech jeho záležitostech, pokud nejsou zákonem vyhrazeny do působnosti zakladatele. Ředitele jmenuje a odvolává ministr, nebo vláda v těch případech, kdy si toto právo vyhradí.

Ředitel má zákonem vyhrazeno několik činností:

- jmenuje a odvolává zástupce ředitele podniku, který v době nepřítomnosti zastupuje ředitele v plném rozsahu (může jmenovat i více zástupců, ale musí určit současně jejich pořadí),
- vydává organizační řád podniku, který upravuje vnitřní organizaci podniku,
- musí informovat písemně dozorčí radu o skutečnostech, které si vyžádala, týkají se podniku a jsou v působnosti dozorčí rady.

Dozorčí rada

Podobně jako ředitel má dozorčí rada v zákoně dána svá práva a povinnosti např.:

- schvaluje v rozsahu, který určí zakladatel, zásadní otázky koncepce rozvoje podniku a nakládání s majetkem státu svěřeného podniku k podnikatelské činnosti,
- projednává výroční zprávu, roční finanční plán, pololetní výsledky hospodaření a přezkoumává roční účetní závěrku podniku a návrh na rozdělení použitelného zisku (vypořádání ztráty); své stanovisko předkládá řediteli a zakladateli,
- dohlíží na výkon působnosti ředitele a uskutečňování podnikatelské činnosti podniku, zejména, zda se podnikatelská činnost podniku uskutečňuje v souladu s právními předpisy a zakládací listinou,
- je oprávněna nahlížet do všech dokladů a záznamů týkajících se činnosti podniku a kontrolovat, zda účetní záznamy jsou vedeny řádně v souladu se skutečností (v případě nedostatků je povinna upozornit ředitele a zakladatele),
- je povinna na požádání zakladatele poskytnout mu informace nebo provést šetření, a to ve lhůtě jím stanovené,
- může doporučit zakladateli odvolat ředitele podniku.

Dozorčí rada musí mít minimálně tři členy. Jednu třetinu členů dozorčí rady tvoří zaměstnanci podniku, které volí a odvolávají zaměstnanci podniku na základě výsledků voleb. Dvě třetiny členů dozorčí rady do funkce jmenuje a odvolává zakladatel. Členy nesmí být ředitel ani jeho zástupci. Dozorčí rada rozhoduje na základě souhlasu většiny svých členů.

2.3 Akciová společnost s plnou nebo převažující majetkovou účastí státu

Podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník je tato akciová společnost společností, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě a ve které stát drží více než 50 % akcií, tedy většinový majetkový podíl (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění).

Dále Obchodní zákoník ČR říká o akciové společnosti toto (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění):

- společnost může být založena jedním nebo více zakladateli s tím, že základní kapitál u jednoho zakladatele je 2 000 000 Kč a u více zakladatelů 20 000 000 Kč,
- může být založena za účelem podnikání jakéhokoliv rázu, neodporuje-li zákonu – tzn., že nemusí podporovat celospolečenské zájmy,
- ustanovující valná hromada (valná hromada konající se před zápisem a. s. do obchodního rejstříku) mimo jiné schvaluje stanovy podniku (pravidla pro chod podniku) a volí orgány společnosti,
- vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku,
- orgány společnosti jsou: valná hromada, představenstvo a dozorčí rada.

Tyto společnosti mohou být vlastněny za dvěma účely. Za prvé za klasickým podnikatelským účelem tedy dosahování zisku, kdy cílem je získání dalších nedaňových příjmů do státního rozpočtu. Za druhé za účelem uspokojování určitých veřejných potřeb, kdy by plnění těchto potřeb musel stát vykonávat buď ve vlastní režii, nebo zadat externímu dodavateli v rámci veřejné zakázky. Správu vykonává Ministerstvo financí ČR. Více budou výhody a nevýhody tohoto řešení probrány dále (Pavel, 2006).

Valná hromada (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění)

- je to nejvyšší orgán společnosti a tvoří jí všichni akcionáři,
- uskutečňuje se jednou do roka a dále podle stanov a rozhoduje většinou přítomných hlasů, pokud zákon neurčí jinak,

- rozhoduje např. o:
 - o změně stanov, změně výše základního kapitálu,
 - o volbě a odvolání členů představenstva a dozorčí rady a jejich odměnách,
 - o schválení účetní uzávěrky,
- pokud valná hromada schválila hospodářský výsledek k rozdělení, mají akcionáři právo na dividendu (tj. podíl ze zisku),
- akcionář je oprávněn účastnit se valné hromady, hlasovat na ní (podle počtu hlasů spojených s drženími akciemi), má právo požadovat a dostat na ní vysvětlení záležitostí týkajících se společnosti, je-li takové vysvětlení potřebné pro posouzení předmětu jednání valné hromady, a uplatňovat návrhy a protinávrhy.

Představenstvo (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění)

- je to statutární orgán, řídí společnost a jedná jejím jménem,
- zabezpečuje obchodní vedení včetně řádného vedení účetnictví společnosti a předkládá valné hromadě ke schválení účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty v souladu se stanovami společnosti,
- členové jsou minimálně 3 (pokud není pouze jeden zakladatel) a volí si svého předsedu,
- členové představenstva jsou povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře.

Dozorčí rada (Zákon č. 513/1991 Sb. a pozdější znění)

- dohlíží na výkon působnosti představenstva a uskutečňování podnikatelské činnosti společnosti,
- členové dozorčí rady mohou nahlížet do všech dokladů týkajících se činnosti společnosti a přezkoumávat účetní závěrku,
- musí mít nejméně tři členy, počet jejích členů musí být dělitelný třemi - dvě třetiny členů dozorčí rady volí valná hromada a jednu třetinu zaměstnanci společnosti, má-li společnost více než 50 zaměstnanců,
- funkční období členů dozorčí rady určí stanovy, ale nesmí být delší než 5 let,
- člen dozorčí rady nesmí být zároveň členem představenstva,

- dozorčí rada má právo svolat valnou hromadu v případě potřeby a sdělovat jí výsledky své kontrolní činnosti.

2.4 Kontrola ve vládou vlastněných podnicích

Vzhledem k tomu, že se jedná o vládou vlastněné podniky, bude se v těchto podnicích manipulovat s veřejným majetkem. Všechno, co se týká veřejného majetku, podléhá veřejné kontrole. Tato kontrola může mít charakter dvojího druhu, laického a odborného. Vzájemnou kombinací obou typů kontrol se snižují jejich nevýhody (Rektořík a kol., 2003).

Laická kontrola souvisí s tím, že každý občan má právo na informace ohledně nakládání s veřejným majetkem podle Zákona č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon ukládá státním orgánům, orgánům územní samosprávy a veřejným institucím povinnost poskytovat informace vztahujících se k jejich působnosti (Zákon č. 106/1999 Sb. a pozdější novelizace). Tato povinnost je také dána Listinou základních práv a svobod. Zákon stanovuje podmínky a provedení práva občanů na přístup k informacím podle čl. 17 Listiny základních lidských práv a svobod (Zákon č. 2/1993 Sb. a pozdější znění). Laická kontrola především podněcuje a dává impuls profesionální kontrole. Úskalím této kontroly je neodbornost, nedostatek informací a sklon k subjektivnímu hodnocení (Rektořík a spol., 2003).

Odborná kontrola je zajišťována odbornými útvary uvnitř podniku nebo vnějšími kontrolními organizacemi zřízenými zákonem. V České republice je vnější odborná kontrola svěřena do rukou Nejvyššího kontrolního úřadu. Nevýhodou odborné kontroly je například to, že se může stát obětí boje o moc (Rektořík a kol., 2003).

Nejvyšší kontrolní úřad

Existence nejvyššího kontrolního úřadu je zakotvena prvotně v Ústavě České republiky v čl. 97. Tento článek říká, že Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislý orgán, který vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu (Zákon č. 1/1993 Sb. a pozdější znění).

Na Ústavu ČR navazuje Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu. Tento zákon upravuje postavení, působnost, organizační strukturu a činnost Nejvyššího kontrolního úřadu. Nejvyšší kontrolní úřad posuzuje soulad kontrolované činnosti s právními předpisy, věcnou a formální správnost, účelnost a hospodárnost. (Zákon č. 166/1993 Sb. a pozdější znění). V zákoně je též uvedeno, že v případě rozhodování o zásadních otázkách týkajících se kontrolní působnosti úřadu bude uplatněn kolektivní princip, aby byla zabezpečena objektivita v rozhodování. O výsledcích kontroly je úřad povinen informovat vrcholné orgány moci zákonodárné a/nebo výkonné (Bouda a kol., 2011).

Kontrola ve vládou vlastněných podnicích

Ačkoliv je v obou možných způsobech účasti vlády na podnikání nakládáno s veřejným majetkem, skutečností je, že pouze jeden z nich může Nejvyšší kontrolní úřad kontrolovat a to státní podnik, neboť pouze v tomto případě jde přímo o státní majetek. Současná právní úprava totiž nepřipouští kontrolu hospodaření soukromých osob pouze z důvodu majetkové účasti státu. Studie s názvem Veřejná kontrola obchodních společností s majetkovou účastí státu a samospráv se zabývá právě touto problematikou a snaží se upozornit na skutečnost, že v české legislativě existuje problém nezávislého dohledu nad správou velké části veřejného majetku na rozdíl od mnoha dalších zemí OECD. Důvodem, proč tomu tak v České republice je, může být i fakt, že Mezinárodní standardy pro fungování nejvyšších kontrolních institucí (např. Limská deklarace) pouze doporučují, nikoliv nakazují, aby byly kontrolovány obchodní společnosti s majetkovou účastí státu (Bouda a kol., 2011).

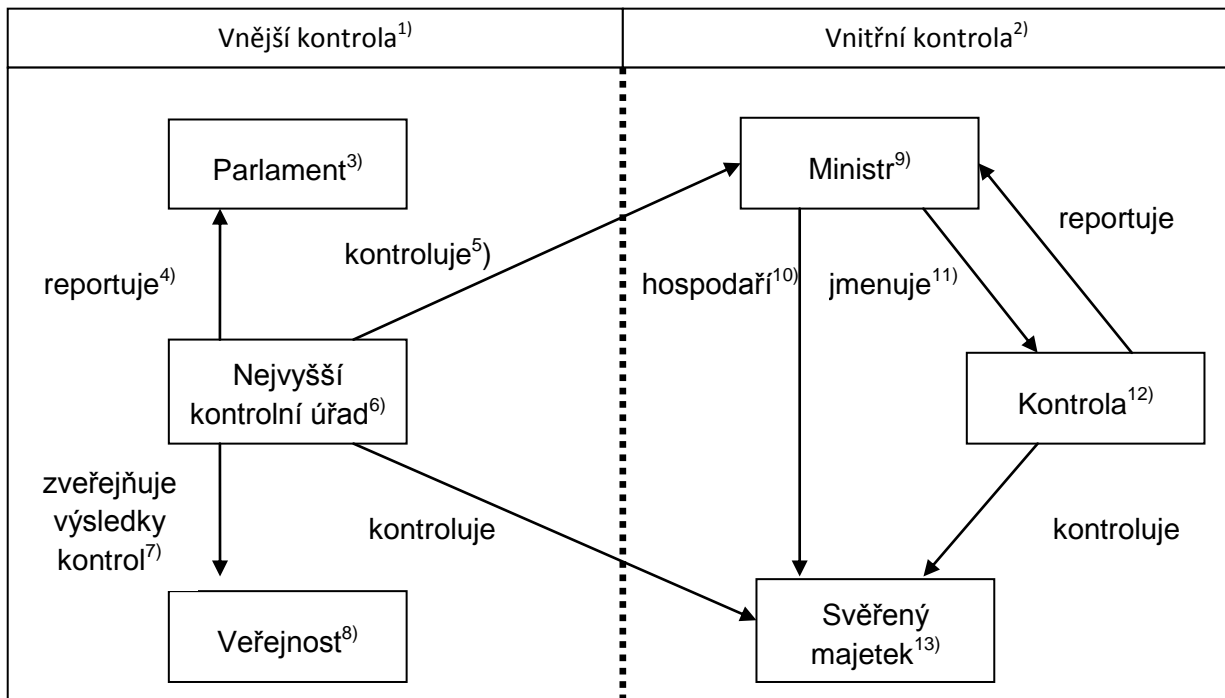
Tento problém by nebyl tak velký, kdyby ovšem tyto akciové společnosti nehospořádaly s velkým objemem prostředků a nepatřily mezi významné zadavatele veřejných zakázek (Bouda a kol., 2011).

Schéma č. 1 zobrazuje, jak probíhá ve státním podniku odborná kontrola svěřeného majetku, která se dělí na externí a interní. Externí kontrola není závislá na kontrolovaném subjektu a výsledek kontroly veřejně reportuje. Externí kontrola tedy vytváří objektivní a veřejný dohled nad hospodařením s veřejnými prostředky. U interní kontroly už ovšem dochází k propojení činností hospodaření a kontroly a kontrolor je podřízený kontrolovanému, kterému také sděluje výsledky kontroly.

U akciové společnosti s majetkovou účastí státu není povinná externí kontrola prováděná Nejvyšším kontrolním úřadem (Bouda a kol., 2011).

Schéma č. 1: Kontrola svěřeného majetku ve státním podniku.

(The Control of the Entrusted Properties in the State-Owner Enterprise.)

Zdroj: Bouda a kol., 2011 (¹⁾External Control, ²⁾Internal Control, ³⁾Parliament, ⁴⁾Reporting of News, ⁵⁾Supervision, ⁶⁾The Supreme Audit Office, ⁷⁾Publish of Result of Control, ⁸⁾Public, ⁹⁾Minister, ¹⁰⁾Administer, ¹¹⁾Appoint, ¹²⁾Control, ¹³⁾Entrusted Properties).

Vyvstává otázka, zda vůbec a za jakých okolností by se měl stát účastnit na podnikání s veřejným majetkem. Celkově však převládá názor, že když už k nějakému podnikání má dojít, mělo by to podléhat odpovídající kontrole. Je tu hned několik důvodů (Bouda a kol., 2011):

- veřejný majetek je ohrožen snahami zájmových skupin zneužít ho pro soukromé obohacení,
- existuje riziko morálního hazardu manažerů, které je často spjato se snahou politiků zachraňovat tyto obchodní společnosti v nepříznivých finančních situacích,

- velká část těchto obchodních společností se realizuje v odvětví s omezenou konkurencí (např. energetika) – střet zájmů státu z hlediska regulátora tržního prostředí a ochraňovatele veřejných zájmů a z hlediska vlastníka velké firmy.

Možné řešení omezování výše zmíněných rizik přináší směrnice OECD, která navrhuje (Bouda a kol., 2011):

- co možná nejvyšší transparentnost finančních toků,
- transparentnost správy ze strany politiků, úředníků a managementu,
- nezávislou externí kontrolu nejvyššími kontrolními institucemi.

Důvodem držení si majetkové účasti státu v těchto obchodních společnostech může být různý. Často jím bývá buď ovládnutí společnosti mající strategický význam pro stát (Bouda a kol., 2011), nebo zvyšování nedaňových příjmů státního rozpočtu prostřednictvím vyplácených dividend (Jílek, 2002).

3 Studie zabývající se ekonomickým chováním nefinančních podniků vlastněných vládou

Studii zabývajících se ekonomickým chováním NPVV a řeším problémů v této oblasti, existuje na světě mnoho. V podstatě je ale můžeme rozdělit do dvou velkých skupin. První skupina se zaměřuje spíše na podstatu toho, jak se NPVV v ekonomickém prostředí chovají a jaké mohou existovat problémy v jejich vedení. Druhá skupina se spíše zabývá řešením těchto problémů, především privatizací. Velká část významných studií, kterými se bude zabývat tato kapitola, je vydána pod záštitou OECD. Ta se na základě nich snaží členským zemím ale i ostatním státům doporučit určité způsoby zlepšení řízení vládou vlastněných podniků a to především na základě zkoumání řízení podniků v soukromém vlastnictví nebo v řízení NPVV v jiných členských státech.

Avšak i v České republice vznikly významné studie zabývající se tímto tématem např. ty od Jana Pavla, které se sice primárně zabývají municipálními obchodními společnostmi, ovšem nějaká zjištění v nich, je možné aplikovat i na NPVV. Lze je totiž považovat za věrohodné neboť vznikly pod záštitou Transparency International, jejímž cílem je zjišťovat stav korupce a svou činností aktivně přispívat k jejímu systémovému omezování (Pavel, 2006; Pavel 2008). Také publikace od Petra Boudy a jeho kolektivu, která je vydána za pomoci Ekologického právního expresu, se zabývá NPVV a to především problematikou kontroly těchto společností (Bouda a kol. 2011). V citovaných publikacích se můžeme dočíst určitá zjištění, která budou následně podrobněji rozebrána v této kapitole.

Výhody a nevýhody existence NPVV

Mezi výhody patří (Pavel, 2006):

- možnost kontrolovat a vstupovat do rozhodování společnosti - tato výhoda je důležitá u založení společnosti za účelem uspokojování veřejných potřeb,
- vedení účetnictví jako podnikatelská jednotka:
 - o je to pružnější účetnictví než účetnictví podle rozpočtových pravidel,
 - o umožňuje provádět řadu operací pohodlněji,
 - o možnost volně disponovat s majetkem společnosti,
- jednodušší daňová legislativa - nemusí se oddělovat činnost vedlejší a hlavní.

Na druhou stranu (Pavel, 2006):

- snižuje se transparentnost toků veřejných financí - souvisí to s tím, že management podniku může ovlivnit skladbu účetních podkladů,
- mohou vzniknout neefektivnosti - v případě, že jsou náklady na statky a služby větší u veřejně vlastněných podniků než u soukromých podniků,
- často dochází k umístování různých známých či příbuzných do představenstev a dozorčích rad jako kompenzace za určitou protislužbu:
 - o není to klasický úplatek a je to velmi obtížně postihnutelné
 - o není to špatné jen z etického hlediska, ale i ekonomického z důvodu časté odborné nekvalifikace těchto lidí.

Otázka existence NPVV

Cíle NPVV mohou být různé. Jan Pavel ve své publikaci Používání obecních obchodních společností na příkladu krajských měst z roku 2008 jako jiní autoři upozorňuje na jejich nesourodost. Často existence NPVV bývá obhajována jako způsob dosahování zisku z investovaného kapitálu. V tom případě by se ale měla porovnat výnosnost na jednotku vloženého kapitálu u této formy zhodnocení kapitálu s alternativními způsoby. U příjmu je nutné kromě dividend počítat i s eventuelním zhodnocením držených akcií, avšak na druhou stranu je nutné brát v úvahu i riziko (Pavel, 2008).

Problém však je s tím, že úkolem veřejného sektoru je poskytovat veřejné služby, nikoliv podnikat. Pavel z tohoto důvodu označuje legitimitu majetkové zainteresovanosti veřejného sektoru v jimi vlastněných společnostech za velmi spornou. Když už však NPVV v České republice vznikne, je nutné na začátku určit, zda je tento podnik podle zákona č. 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách zadavatelem veřejných zakázek či nikoliv. Pokud je, potom vztah mezi ní a zřizovatelem (vlastníkem) nepodléhá zákonu o veřejných zakázkách (nemusí se totiž kontrolovat příjmy i výdaje). Naopak společnosti, které nesplňují výše uvedené podmínky, nejsou zadavatelem veřejných zakázek a vztah mezi nimi a zřizovatelem (majitelem) podléhá zákonu o veřejných zakázkách, tzn., že musí nejprve vyhrát soutěž o veřejnou zakázku (Pavel, 2008; Zákon č. 137/2006 Sb. a pozdější znění).

Slabé řízení z důvodu slabé motivace

Důvodem slabého řízení NPVV je především nedostatečná hrozba ovládnutí a převzetí stávajícího managementu a slabé sledování chování u státem drženého kapitálu. To vše plyne ze slabé ekonomické motivace (OECD, 1998). Konkrétně ve zprávě OECD z roku 1998 Saul Estrin říká, že celkově je problém s motivací u firem (soukromých či veřejných), kde dochází k oddělení řízení a vlastnictví, neboť musí být zajištěno to, aby management měl motivaci řídit podnik tak, aby byl co nejvíce prosperující (je nutné to ošetřit ve smlouvě mezi managementem a vlastníkem pomocí sankcí a pobídek např. vlastnění akcií podniku nebo výkonnostní odměňování). Musí se vytvořit tzv. společné očekávání. Problém s hodnocením výsledků však může nastat tehdy, má-li vlastník nedostatek informací nebo jim nerozumí nebo je málo konkurentů, se kterými může výkon podniku porovnat. Nelze také podle autora navázat odměny manažerů na vzrůst tržní ceny akcií, u kterých absentuje trh, na kterém by byly tyto akcie obchodovatelné (Estrin, 1998). Také Jim Brumby a Michael Hyndman ve stejné zprávě potvrzují, že neexistuje žádná hrozba převzetí, tzn. je odstraněna motivace maximalizovat hodnotu podniku a managementu stačí produkovat nějaký zisk (Brumby, Hyndman, 1998).

K problémům informovanosti se také vyjadřuje Jan Pavel, který upozorňuje na problém v České republice s legislativou týkající se povinnosti zveřejňovat informace, protože neukládá podnikatelským právnickým osobám povinnost poskytovat informace, ačkoliv jsou vlastněny veřejným sektorem a vykonávají stejné

činnosti jako např. příspěvkové organizace nebo organizační složky (Pavel, 2008). Problém způsobuje především nejasný dosah Zákona o svobodném přístupu k informacím, kdy dosud není v praxi možné žádat od některých NPVV informace (Bouda a kol., 2011).

Téměř nulové riziko bankrotu NPVV

U NPVV není pravděpodobný bankrot, neboť státem vlastněné podniky jsou často zachraňovány z finanční tísně. V praxi se stává totiž to, že veřejné společnosti mají často „měkké“ rozpočtové omezení (prakticky neomezený přístup k vládním fondům), z čehož vyplývá provozování podnikatelské činnosti bez rizika bankrotu. (OECD, 1998). Jan Pavel ve své publikaci navíc říká, že existuje riziko morálního hazardu, kdy představitelé veřejného sektoru mají obecně tendenci ve špatných dobách vlastněné podniky sanovat (přímo – např. dotace, nepřímo – např. zvýhodňování při zadávání veřejných zakázek). To vede ke ztrátě ekonomické efektivnosti a také prostředků veřejných rozpočtů (Pavel, 2008). Z důvodu absence rizika bankrotu by měly podle OECD být NPVV řízeny jinak než soukromé podniky (OECD, 2005).

Nedostatečná kontrola

Je nutné systematicky a pravidelně kontrolovat plnění cílů podniku. Vedení firmy (soukromé či veřejné) se může snažit všemožnými způsoby bránit důsledné kontrole hospodaření podniku (OECD, 1998). Jedním ze způsobů může podle Saula Estrina být schválení odborům zvyšování mezd a přezaměstnanosti bez vyjednávání. Tedy můžeme říci, že v podstatě co odbory navrhnou, to bude schváleno, aby se NPVV vyhnul monitorování. Podnik také může vláda těžko monitorovat pro naplnění míry cílů a to především tehdy, pokud jsou cíle definovány jako volné a dlouhodobé. Dále se tyto cíle mohou často měnit, podle momentálního politického smýšlení, a vedení podniku nemusí na tuto změnu umět zareagovat. Zmatek může poté sloužit pro „skryté akce“ manažerů. Lze z tohoto také usuzovat, že kromě ekonomických cílů existují u NPVV také cíle politické (Estrin, 1998).

Jan Pavel však ve své práci Efektivnost a transparentnost obchodních společností z roku 2006 vyjadřuje názor, že by se měly kontrolovat pouze ty společnosti, které nemají konkurenci (jsou monopoly), neboť podniky, které jí mají,

jsou nuceni nakládat s prostředky efektivně, jinak by došlo k jejich krachu (Pavel, 2006).

Naopak Petr Bouda se svým kolektivem v podstatě hájí názor, že by měla být kontrolována každá činnost, kde dochází k manipulaci s veřejným majetkem. Důvodem je mimo jiné i to, že tyto společnosti hospodaří s velkým objemem prostředků. Za největší problém v České republice uvádějí nemožnost kontrolovat hospodaření s veřejnými prostředky v obchodních společnostech s majetkovou účastí státu prostřednictvím Nejvyššího kontrolního úřadu. Protiargument o tom, že případná kontrola Nejvyšším kontrolním úřadem u akciových společností s více akcionáři, kdy jedním bude stát, by narušovala práva ostatních akcionářů, je nesmyslná. Podle zákona o Nejvyšším kontrolním úřadě je smyslem kontroly pouze upozornit vlastníka na problémy ve správě daného majetku, avšak nakonec záleží na vlastníkovi, zda a jaká opatření z kontroly vyvodí. NKÚ v žádném případě nemůže zasahovat do obchodního vedení podniku nebo dávat pokyny vedení podniku. Proti závěrům NKÚ lze ještě před jejich zveřejněním uplatnit opravné prostředky a NKÚ je povinen v průběhu kontroly nepoškozovat práva a právem chráněné zájmy kontrolovaného subjektu. NKÚ musí také ve zveřejněném nálezu dbát na ochranu obchodního tajemství a dalších citlivých dat. Navíc, jak se v analýze ukázalo, všechny sousední země ČR mohou kontrolovat obchodní společnosti s majetkovou účastí státu. Autoři tedy doporučují taxativní vyjmenování institucí a organizací (včetně akciových společností s majetkovou účastí státu), které bude moci Nejvyšší kontrolní úřad kontrolovat. Další informace o kontrole těchto společností Nejvyšším kontrolním úřadem jsou zachyceny také v kapitole 2.4 této diplomové práce (Bouda a kol., 2011).

Navíc povolením kontroly Nejvyšším kontrolním úřadem u akciových společností s více akcionáři, kdy jedním bude stát, se splní doporučení OECD, které říká, že má být zajištěno spravedlivé zacházení s akcionáři tedy i v oblasti informací, kdy právě díky zpřístupnění výsledků této kontroly bude zajištěn rovný přístup k nim. Zároveň by bylo také splněno další doporučení OECD a to takové, že by neměly být NPVV osvobozeny od plnění platné legislativy (OECD, 2005), neboť právě Zákon č. 166/1993 Sb. o Nejvyšším kontrolním úřadě říká, že on mimo jiné vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem (Zákon č. 166/1993 Sb. a pozdější znění).

Privatizace NPVV – jedno z možných řešení neefektivity NPVV

Ve zprávě OECD z roku 1998 Saul Estrin říká, že privatizace (ať už veřejnou nabídkou, pomocí zahraničních investorů nebo přenechání zaměstnancům) je v Evropě dosti rozšířena, z důvodu toho, že stát není hodnocen jako dobrý vlastník. Především z toho důvodu, že není často schopen motivovat podniky ve svém portfoliu k dosažení konkurenčních standardů, pokud jde o efektivitu, produktivitu, inovaci a orientaci na klienta. Privatizace tedy souvisí se slabou motivací (Estrin, 1998).

Francois Morin ve stejné zprávě navrhuje průběh privatizace, ať už se jedná o privatizaci formou veřejné soutěže nebo strategické konfigurace. Prvním krokem by mělo být zajištění kontroly nad privatizací např. jmenováním nového generálního ředitele, který bude mít přirozeně důvěru vlády a bude přítomen po celou dobu privatizace. Tento ředitel bude mít na starosti kontrakty s těmi, kteří se nakonec stanou novými investory. Účast v podniku může být mimo jiné také nabízena zaměstnancům nebo jiným institucionálním investorům. Když je prodej ukončen, následuje zvolení nového představenstva, které si zvolí svého předsedu. Avšak i autor říká, že díky privatizaci se všechny problémy v podniku nemusí vyřešit. V návrhu Françoise Morina může být sledována skutečnost, že privatizace nemusí znamenat jen změnu vlastníka, ale i změnu v řízení podniku a popř. i restrukturalizaci podniku. Autor však připomíná nutnost dohledu nad zprivatizovanými společnostmi, pokud na trhu není dostatek konkurence a ze společnosti se tak stane monopol v soukromém vlastnictví (Morin, 1998). Tim Jenkinson ve stejné zprávě také souhlasí s dlouhodobou kontrolou zprivatizovaných společností, kdy navrhuje, aby vláda byla součástí kontrolního orgánu zprivatizované společnosti. Další možností kontroly je podle autora udělování licencí těmto společnostem. Tento profesor Oxfordské univerzity také upozorňuje na důležité aspekty privatizace, kterými jsou cena a tzv. kvalita potenciálního investora bez ohledu na cíl privatizace (Jenkinson, 1998).

Tim Jenkinson také připomíná, že privatizace vládou vlastněných společností také představuje příliv peněžních prostředků do státní pokladny a snižuje tak dluh veřejného sektoru. To znamená, že společnosti vlastněné vládou nemusí být privatizovány pouze z důvodu neefektivního řízení společnosti, ale také z důvodu toho, že stát hledá další příjmy do státního rozpočtu. Doporučuje však vládě, aby

nejprve porovnala cenu z prodeje podniku do soukromého vlastnictví s čistou současnou hodnotou budoucích pravidelných příjmů z držby podniku. Také si vláda musí propočítat, zda je lepší prodat vlastnictví ve společnosti postupně nebo najednou. Je tu také další důvod prodeje těchto podniků soukromé sféře. Tento nefinanční důvod může být čistě politický. Jednoduše řečeno, vláda může chtít získat si popularitu u soukromé veřejnosti tím, že jí rozprodá svůj podíl v těchto podnicích, a pomůže jí získat peníze potřebné např. pro placení daní. V podstatě by tak daně nesnižovali jejich disponibilní důchod (Jenkinson, 1998).

Atraktivnost privatizovaných podniků by měla také zvýšit podle OECD vyšší transparentnost NPVV – viz. dále v této kapitole (OECD, 2005).

Privatizace podniků je vhodná především tam, kde jsou uspokojovány komerční potřeby. Podniky vlastněné vládou ale často mají nekomerční cíle, např. veřejná dostupnost ke službám. Mnohdy je ale tento způsob uspokojování nekomerčních cílů neefektivní a navíc se mohou uspokojovat jinými způsoby např. regulací přirozeného monopolu, přímými dotacemi nebo dlouhodobými kontrakty (OECD, 1998).

S privatizací souvisí i upozornění Saula Estrina ve zprávě OECD z roku 1998 na to, že je nutné efektivně hlídat divergenci mezi očekávanou a tržní cenou akcie, což je důležité pro rozhodování o jejich nákupu ale i prodeji (Estrin, 1998). Jim Brumby a Michael Hyndman k tomuto ještě dodávají, že překážkou v privatizaci bývají politické úvahy, které často propagují produkci veřejného vlastnictví v rozporu s hospodářskou účinností (Brumby, Hyndman, 1998).

Zvýšení efektivity stávajících NPVV

Navzdory problémům u NPVV, budou tyto organizace pravděpodobně i nadále existovat a to např. v oblasti elektrické energie, poštovních a meteorologických služeb. Je tedy nutné zlepšit jejich ekonomické chování a zajistit jejich ekonomickou efektivnost (OECD, 1998). Jim Brumby a Michael Hyndman rozdělují ve zprávě OECD z roku 1998 tři oblasti této efektivity (Brumby, Hyndman, 1998):

- alokační efektivnost – existuje tehdy, pokud jsou prostředky vztaheny k využití, ve kterém se zhodnocují nejlépe,

- produktivní efektivnost – když jsou výrobky a služby vyráběny metodou nejmenších nákladů,
- dynamická efektivnost – když lidé mají chuť, investovat do podniku.

Tito autoři také vytvořily na základě svého výzkumu určitá doporučení pro NPVV (Brumby, Hyndman, 1998):

- u všech dluhových nástrojů těchto podniků je nutno uvést poznámku, že dluh není vládou zaručen,
- podnik by měl patřit pouze pod jeden sektor vlády, aby nedocházelo k protichůdným cílům (např. vytvoření nových pracovních míst x ziskovost) a aby byla jasná odpovědnost,
- ministři ani jejich poradci by neměli být v managementu této společnosti, neboť by mohlo dojít u jejich osob ke střetu zájmů,
- zaměření na hlavní činnost – do této oblasti např. spadají tato opatření:
 - o odmítnutí rozšíření činností, u kterých se předem ví, že nebudou ziskové,
 - o prodej aktiv, která nejsou důležitá pro podnikání,
 - o omezit výši vlastního kapitálu na přijatelnou úroveň,
 - o pronajímání jedinečných aktiv soukromým vlastníkům (např. franchising, leasing nebo jiná dohoda o přístup k těmto aktivům),
 - o snižování bariér vstupu do odvětví pro soukromé firmy, aby mohlo dojít v budoucnu k přesunu této činnosti do soukromé sféry,
- posilování finanční disciplíny – sem může patřit např. zvýšení úrovně dividendy – toto patření by nutilo vedení společnosti dosahovat určité úrovně zisku,
- výběr vhodného managementu – sem může např. patřit zavedení více nezávislosti a objektivity do výběrového řízení, výběr na míru pro určitý typ podniku, propojení odměn a sankcí s výkonem podniku.

Jiný autor Brendan Martin ve stejné zprávě OECD navrhuje ještě přenechání alespoň části podílu ve společnosti zaměstnancům (s rozhodovacími právy nebo bez nich) jako způsob zefektivnění řízení v NPVV (zaměstnanci jsou motivováni lépe

pracovat). Dobré je také v tomto případě zavést dohodu o vzájemné snaze být lepší, kdy se na jedné straně firma zaváže, že zajistí stálá místa, udrží úroveň mezd, lepší pracovní podmínky, zajistí vzdělání zaměstnanců a jejich vyšší zapojení do řízení. Na oplátku zaměstnanci slíbí, že budou usilovat o trvale vysokou úroveň osobního výkonu, spolupracovat při změnách pro zlepšení efektivity a budou se učit novým dovednostem (Martin, 1998).

Způsoby řízení NPVV

Zpráva OECD rozpracovává různé techniky řízení u státem vlastněných podniků. Prvním návrhem je napodobení bonusů jako v soukromém sektoru. To zahrnuje zlepšení transparentnosti vztahů státu a podniku, zlepšení jejich sledování a vykazování. NPVV by měly být zároveň předmětem finanční kontroly a stát by neměl být vnímán jako jejich ručitel. Další cestou pro řízení je využití výkonnostní smlouvy mezi státem a jím vlastněnými podniky, obzvláště v průmyslu, který bývá monopolizován. Tyto kontrakty s sebou přinášejí jasnější finanční vztahy (především s ohledem na budoucí dividendy) a dostatečné pochopení potřeby flexibility reakcí managementu v návaznosti na změny trhu. Uzavírání smluv se soukromým sektorem je další cestou pro řízení těchto podniků. Tyto smlouvy musí především obsahovat otevřené úkoly a cíle, odměny a penále a také vzájemnou věrnost státu a protistrany (OECD, 1998).

Naproti tomu řízení společností formou holdingu už dnes není tak perspektivní, neboť často představuje vyšší náklady než přínosy (např. prohloubení byrokracie, ztráta odpovědnosti a transparentnosti). Holdingové společnosti fungují dobře pouze tehdy, pokud jsou jejich cíle úzké a omezené v čase (OECD, 1998). Avšak najde se i několik zastánců holdingu v rámci NPVV jako je Harry Baumann, který má také svoje výsledky výzkumu umístěny ve zprávě OECD z roku 1998. Holding je totiž podle něj zaváděn do těchto společností za účelem zlepšení finančního řízení podniku. Předpokládá totiž, že samotné podniky (dceřiné) jsou pod vedením ministrů, kteří upřednostňují uspokojení veřejných zájmů před maximalizací zisku. Zavedením holdingu pak dochází k vyrovnání soukromých a veřejných cílů, neboť dojde k zapojení lidí ze soukromé sféry do řízení společnosti, kdy by se poměr lidí z veřejné a soukromé sféry v řízení měl podle něj rovnat 50 %. Přímé finanční náklady na holdingové společnosti jsou podle autora ve veřejném

sektoru velmi malé, neboť se počet zaměstnanců skládá pouze z několika klíčových lidí. Ovšem uznává, že nepřímé náklady mohou být vysoké zejména v případě např. záchrany nějaké činnosti, plýtvání času (musí se pravidelně vedení dceřiných a mateřských společností scházet), atd. Výnosy nejsou v podstatě dopředu určitelné a odvíjí se od konkrétního podniku. Avšak autor také zjistil, že holding v těchto společnostech je pozitivum i v případě pozdějšího převedení vlastnictví na soukromou sféru, neboť o podíl v těchto společnostech je větší zájem než u klasických NPVV, neboť kromě účasti vlády tu existuje ještě diverzifikace hospodářství. Ovšem také souhlasí s výše uvedeným faktem, že ačkoliv je obecně holdingové uspořádání kvalifikováno jako úspěšnější, nemusí vždy jít o nejlepší způsob řízení těchto společností, neboť neexistují přesvědčivé důkazy. Úplně nejlepším řešením, by podle autora však bylo zavedení určitých praktik ze soukromé sféry do řízení vládou vlastněných podniků a jejich příprava na privatizaci (Baumann, 1998).

Zuzana Smidova ve své práci z roku 2011 také vyjadřuje myšlenku ohledně řízení NPVV, kdy navrhuje, aby se tyto podniky sloučily pod jeden profesionální management, aby bylo dosaženo efektivnějšího nakládání se státním majetkem (Smidova, 2011).

OECD se řízení NPVV věnovala i ve své zprávě z roku 2005, kdy doporučuje, aby vláda jako vlastník NPVV zajistila, aby se řízení těchto podniků provádělo odpovědným a transparentním způsobem, s nezbytnou mírou efektivity a profesionality. Navíc by měla být jasně oddělena funkce vlády jako vlastníka a jako regulátora trhu. Vláda by však neměla být zapojena do každodenního řízení NPVV a měla by nechat vykonávat dozorčí radu svoje povinnosti a respektovat její nezávislost. Dozorčí rada by totiž měla mít pravomoc pro sledování managementu a měla by být objektivní a měla by za to nést odpovědnost. Pomoci efektivnímu řízení by mělo také vytyčení veškerých materiálních rizikových faktorů a opatření přijatých k řízení těchto rizik (OECD, 2005).

Současný stav NPVV

V zemích OECD v posledních desetiletích množství státních podniků kleslo, avšak obchodní společnosti vlastněné vládou tvoří významnou část ekonomiky v mnoha zemích, i když těchto podniků není mnoho. Největší podniky vlastněné vládou se obvykle v zemích OECD pohybují v oblasti energetiky, telefonních služeb a dopravy. Tyto společnosti také bývají často označovány jako společnosti strategického významu. NPVV zaměstnávají celkově v zemích OECD přes 3 miliony lidí a hodnota celého sektoru byla necelé 1,3 biliony USD podle údajů z roku 2009. V oblasti zaměstnávání vede Francie, Velká Británie a Itálie. Z hlediska hodnoty podniků vede Korea, Norsko a Itálie. Trend u NPVV je v OECD zemích takový, že pouze minimum zemí zvedlo počet NPVV, ostatní země počet NPVV snižují. To odpovídá snaze zemí privatizovat tyto podniky. Na druhou stranu se počet těchto podniků mohl snížit z důvodu, že vláda mohla odprodat část vlastnických práv a stát se tak stal minoritním vlastníkem. Zajímavé je, že snížení počtu těchto podniků nemusí znamenat snížení počtu pracovníků v nich zaměstnaných, tak jako v Polsku, kde počet pracovníků naopak ještě vzrostl. Avšak je nutno dodat, že zpráva, na základě které jsou tato data citována, upozorňuje na problém s podklady z USA a Mexika (Christiansen, 2011).

Správou NPVV bývají pověřeny buď specializované jednotky (např. Finsko) nebo ministerstvo financí (ČR). V oblasti transparentnosti buď země vydávají souhrnná hlášení (např. Švýcarsko), nebo je posílena odpovědnost u ročního hlášení jednotlivých firem (např. Německo). Země OECD se snaží měnit pravidla pro zveřejňování informačních materiálů a to ve směru větší přístupnosti pro veřejnost. Z důvodu zvýšení transparentnosti se také snaží vydávat (OECD, 2011):

- pokyny pro odměňování a pracovní podmínky manažerů vládou vlastněných podniků (v ČR se to týká státem vlastněných podniků s podílem nad 33 %),
- pravidla pro výběr členů ve správních radách vládou vlastněných podniků (např. Polsko),
- pravidla zaměřená na zvýšení integrity ředitelů těchto podniků, včetně ustanovení o střetu zájmů a odborných kvalifikací (např. Německo, Itálie, Španělsko, Švýcarsko).

Současný stav transparentnosti v oblasti NPVV v zemích OECD vychází vstříc doporučením OECD z roku 2005, kdy by vláda měla nastavit systémy pro pravidelné hlášení výkonnosti těchto podniků (každoroční publikování souhrnné zprávy) a vydat důvody vlastnictví. Měla by také zajistit, aby systémy odměňování členů představenstva podporovaly dlouhodobé zájmy společnosti a mohly přilákat a motivovat kvalifikované odborníky. Z hlediska transparentnosti také OECD doporučuje zavedení interního auditu a u velkých podniků zajištění externího auditu na základě mezinárodních standardů a zveřejnění jejich výsledků. Zároveň by také měla být zveřejněna jakákoliv finanční pomoc, včetně záruk obdržena od státu a všechny závazky jménem NPVV. Zvýšení transparentnosti NPVV bude mít pak za následek značné ekonomické zisky (především v zemích, kde je důležité státní vlastnictví) a zlepšení konkurenčního prostředí v podnikatelském sektoru (OECD, 2005).

V České republice existovalo v roce 2009 cca 80 NPVV, které zaměstnávali cca 70 000 lidí. Tyto podniky jsou náchylné podle výzkumu Christiansena především k měkké rozpočtové kontrole a neefektivnosti (Christiansen, 2011).

4 Metodika

Hlavním cílem této práce je zhodnotit ekonomické chování vládou vlastněných nefinančních podniků ve vybraném odvětví národního hospodářství. Jejím obsahem je stručný popis těchto podniků, základní studie zabývající se jejich ekonomickým chováním a časový vývoj jednotlivých druhů důchodů na produkci v národohospodářském a odvětvovém vyjádření.

Tato práce by se dala rozdělit na dvě části – teoretickou, která zahrnuje kapitoly 2 a 3, a praktickou, která je od teoretické části textu oddělena metodikou práce. V teoretické části je pro dobrou orientaci v tématu nejprve definován pojem nefinanční podniky vlastněné vládou, pro které byla zavedena zkratka NPVV, a jemu podobný ve světě používaný pojem SOE. Vládou je v tomto případě totiž myšlena především její nejvyšší úroveň, kterou lze chápat jako zástupce státu. Dále bylo přiblíženo, jaká je v NPVV organizace, tj. jak jsou tyto organizace řízeny, spravovány a především kontrolovány. Třetí kapitola je zaměřena na studie zabývající se ekonomickým chováním NPVV, ze kterých jsou extrahována a následně blíže analyzována vybraná témata, kterými se tyto studie zejména zabývají (např. otázka existence NPVV, slabé řízení z důvodu slabé motivace, téměř nulové riziko bankrotu,...). Zjištění v publikacích vydaných pod záštitou OECD se týkají především neefektivního řízení státem vlastněných nefinančních podniků. Tato zjištění jsou postavena především na zkoumání řízení podniků v soukromém vlastnictví nebo řízení NPVV v jiných členských státech. Je nutno však zdůraznit upozornění v Christiansenově publikaci, která se zabývá současným stavem NPVV, jenž říká, že byl při vyhotovování zprávy problém s podklady z USA a Mexika. Z publikací Jana Pavla (vydané pod záštitou Transparency International), které se zabývají problémy municipálních obchodních společností, byly vybrány pouze zjištění, která jsou aplikovatelná i na NPVV. To samé bylo uskutečněno i u práce pana Boudy a kolektivu (vydána ve spolupráci s Ekologickým právním expresem), která upozorňuje především na určité mezery v kontrole nakládání se státním (veřejným) majetkem.

Praktická část této práce se věnuje zachycení NP v systému národního účetnictví v národohospodářském a odvětvovém pojetí. Kapitola č. 5 se zabývá právě národohospodářským pojetím zachycení NP v systému národního účetnictví. Znalosti a údaje zveřejněné v této kapitole jsou čerpány především z knihy Národní

účetnictví: nástroj popisu globální ekonomiky (S, Hronová, J. Fischer, R. Hindls, J. Sixta), z internetového portálu Českého statistického úřadu, především z jeho databáze ročních národních účtů. Postup zpracování cíle v této kapitole byl takový, že bylo nejprve definováno národní účetnictví, jeho sektory a elementární jednotka. Dále byl přiblížen sektor nefinančních podniků a jeho podsektory (subsektory). Byly zde zavedeny zkratky: NP (nefinanční podniky), NPV (nefinanční podniky veřejné), NPS (národní soukromé nefinanční podniky), NPZK (nefinanční podniky pod zahraniční kontrolou), P (produkce) HDP (hrubý domácí produkt) HPH (hrubá přidaná hodnota), ČPH (čistá přidaná hodnota), ČPP (čistý provozní přebytek), PD (prvotní důchod), ČDD (čistý disponibilní důchod), ČDD/A (čistý disponibilní důchod na aktiva), CK/PA (cizí kapitál na pasiva), HFK/A (tvorba hrubého fixního kapitálu na aktiva) a TR/P (transfery na produkci). Dále jsou zde zachyceny nefinanční podniky v účtech výroby, tvorby důchodu, rozdělení prvotních důchodů a rozdělení druhotných důchodů. Výsledná hodnota každého ukazatele v národních účtech je statistickým odhadem a neexistuje tam bezprostřední vazba mezi výslednou hodnotou ukazatele a údajem zjištěným ve zpravodajské jednotce. Údaje ve zpracovaných tabulkách jsou v běžných cenách a za roky 1999 až 2010. Srovnávacím ukazatelem jsou jednotlivé druhy důchodů na produkci za jednotlivé roky i v průměru, za jednotlivé podsektory i za NP jako celek. Dalšími zkoumanými ukazateli za podsektor NPV a NPS byli ČDD/A, CK/PA, HFK/A a TR/P, které dokreslují ekonomické chování NPVV. Údaje pro jejich výpočet byly získány mimo jiné z konečné rozvahy nefinančních podniků a z účtu pořízení nefinančních aktiv nefinančních podniků. V kapitole č. 6 je zachyceno národohospodářské i odvětvové pojetí NP v systému národního účetnictví. Znalosti a údaje zveřejněné v této kapitole jsou čerpány především ze zdrojů 5. kapitoly. Postup zpracování této kapitoly byl takový, že bylo nejprve definováno odvětví, jednotka stejnorodé produkce a klasifikace, podle kterých se jednotky do odvětví začleňují. Dále byla více přiblížena klasifikace ekonomických činností CZ-NACE, s níž jsou kompaktní údaje zveřejněné v této kapitole. Z odvětví bylo vybráno odvětví pozemní a potrubní přepravy na základě významného podílu na produkci podsektorů nefinančních podniků veřejných a nefinančních podniků národních soukromých. Podsektor nefinančních podniků pod zahraniční kontrolou byl vynechán z důvodu nerozlišitelnosti soukromého a veřejného vlastnictví. Údaje v tabulkách jsou uvedeny z účtu výroby a tvorby důchodu (jiné nebyly k dispozici) za roky 1999 až 2010 v běžných cenách.

Srovnávacím ukazatelem jsou opět jednotlivé druhy důchodů na produkci za jednotlivé roky i v průměru, za jednotlivé podsektory nefinančních podniků i za NPVV jako celek v daném odvětví. Údaje pro srovnávací ukazatele použité u podsektorového srovnání nebyly k dispozici.

V závěru práce jsou propojena zjištění z předchozích kapitol. Postup v této kapitole byl takový, že nejprve byly skutečnosti z podsektorů za odvětví porovnány se skutečnostmi z podsektorů za všechna odvětví. Dále jsou výsledky tohoto porovnání srovnána se zjištěními o NPVV vybraných ze studií, které se zabývají tímto tématem. Také jsou zde zhodnoceny výsledky ukazatelů dostupných pouze za podsektory nefinančních podniků v národním hospodářství.

Informace byly čerpány z knih, studií, internetových portálů Českého statistického úřadu a Nejvyššího kontrolního úřadu a příslušných českých zákonů. Dalšími zdroji byly především internetové zdroje, které informují o aktuálním dění v oblasti NPVV.

5 Zachycení nefinančních podniků v systému národního účetnictví

Národní účetnictví je makroekonomickým modelem, který shrnuje číselné informace vztahující se k ekonomické činnosti národního hospodářství a který odráží vztahy mezi subjekty na ekonomickém území daného státu a vztahy národního hospodářství se zahraničím. Národní účetnictví má tedy za cíl poskytnout číselnou představu o hospodářství země a o jejích ekonomických vztazích se zahraničím. Je nutné zdůraznit, že výsledná hodnota každého ukazatele v národních účtech je statistickým odhadem a neexistuje tam bezprostřední vazba mezi výslednou hodnotou ukazatele a údajem zjištěným ve zpravodajské jednotce. Z klasického podnikového účetnictví národní účetnictví převzalo pouze vybilancovanost a propojenost údajů v národních účtech dosazených do účetních schémat (Hronová a spol., 2009).

Elementární jednotkou národního hospodářství je tzv. institucionální jednotka. Tyto institucionální jednotky se stejným (podobným) ekonomickým chováním, které je dáno jejich hlavní ekonomickou funkcí a povahou jejich činností, se sdružují do institucionálního sektoru. Doplňujícím kritériem pro zařazení institucionální jednotky do sektoru je kategorie výrobců. Existuje pět institucionálních sektorů, které se nazývají nefinanční podniky (dále jen NP), finanční instituce, vládní instituce, neziskové instituce sloužící domácnostem a domácnosti (Hronová a spol., 2009).

V souvislosti s NPVV nás bude zajímat sektor NP. Tento sektor zahrnuje institucionální jednotky, jejichž hlavní funkcí je produkce zboží a nefinančních tržních služeb a které jsou tržními výrobci. Do sektoru tedy patří veřejné i soukromé společnosti a podniky či družstva (tj. právnické a fyzické osoby zapsané v obchodním rejstříku), neziskové organizace poskytující služby nefinančním podnikům (nikoliv domácnostem) a holdingové společnosti, které řídí skupinu společností, z nichž většina patří právě do tohoto sektoru. Všechny tyto organizace mohou působit ve všech odvětvích národního hospodářství s výjimkou odvětví finančních, pojišťovacích a netržních služeb. Tento sektor bývá ve všech ekonomikách nejvýznamnějším tvůrcem přidané hodnoty a vytváří se v něm zpravidla více než polovina HDP. Do sektoru náleží i jednotky, které nejsou samostatnou právnickou

osobou (tzv. kvazispolečnosti), ale jsou dostatečně samostatné ve svém ekonomickém chování ve vztahu k jednotce, která je řídí (v chování jsou podobné kapitálovým společnostem). Kritériem pro zařazení jednotek bez právní subjektivity do tohoto sektoru může být např. skutečnost, zda sledovaná jednotka vede uzavřené účetnictví a zda většinu své produkce dodává mimo sektor vládních institucí. Pro zařazení různých institucionálních jednotek do sektoru může být pomocná i lokální významnost daná velikostí jednotky měřená počtem zaměstnanců. To znamená, že drobní podnikatelé nemusí patřit do tohoto sektoru, ale do sektoru domácností. Tuto skutečnost je nutné si uvědomit při hodnocení vypovídací schopnosti ukazatelů týkajících se sektoru NP (Hronová a spol., 2009).

V předchozím odstavci bylo zmíněno označení tržní výrobci. To jsou osoby, které produkují převážně produkci, která skutečně prochází trhem a dále produkce mající tržní určení. Zahrnuje výrobky prodané za ekonomicky významné ceny (tj. cena pokrývající více než 50 % nákladů) nebo naturálně směřované, nedokončenou výrobu a hotové výrobky převedené do zásob (Hronová a spol., 2009).

Většina sektorů se člení ještě na podsektory tj. homogenní podskupiny. I sektor nefinančních podniků se člení na tři podsektory a to z hlediska vlastnictví neboli kontroly majetku. Tím je myšleno ovládání společnosti na základě držby více než poloviny akcií popř. u státu na základě zákona či jiného dokumentu (určuje pak politiku takové společnosti a jmenuje její řídící pracovníky). Podsektory NP jsou (Hronová a spol., 2009):

- nefinanční podniky veřejné (dále jen NPV) – patří sem nefinanční společnosti pod kontrolou státu,
- nefinanční podniky soukromé národní (dále jen NPS) – zahrnují nefinanční podniky v soukromém vlastnictví příslušníků (rezidentů) daného státu,
- nefinanční podniky pod zahraniční kontrolou (dále jen NPZK) – představují společnosti pod kontrolou nerezidentů daného státu.

Jak bylo již zmíněno v kapitole nazvané Definice, NPVV jsou součástí právě podsektoru NPV. ČSÚ definuje NPV takto: Subsektor NPV obsahuje všechny nefinanční společnosti a kvazispolečnosti, které jsou kontrolované vládními

institucemi. Jsou to zejména podniky se 100% nebo s převažující účastí vládních institucí (státní a komunální podniky, akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným - obchodní společnosti), příspěvkové organizace, obecně a veřejně prospěšné společnosti, které jsou tržním výrobcem.

5.1 Nefinanční podniky a účet výroby

Sektor NP je ekonomicky nejvýznamnějším sektorem. Jak moc se na síle tohoto sektoru podílí podsektor NPV, je zachyceno v účtu výroby. Tento účet má dvě strany a to stranu užití a stranu zdrojů. Strana zdrojů zachycuje celkovou produkci sektoru (tu dále dělí na tržní produkci a produkci pro vlastní konečné užití) a strana užití mezispotřebu a hrubou přidanou hodnotu (dále jen HPH). Dále strana užití zachycuje spotřebu fixního kapitálu a čistou přidanou hodnotu (Hronová a spol., 2009).

V tabulce č. 1 je zachycen vývoj produkce, hrubé přidané hodnoty a mezispotřeby za jednotlivé podsektory NP mezi roky 1999 a 2010, kdy mezi těmito roky probíhal jeden hospodářský cyklus a v roce 2010 byl započat nový hospodářský cyklus (ČSÚ, 2012b). Vývoj je zachycen jak finančně (v mil. Kč), tak procentně (podíl z celku). Dále tabulka obsahuje podíl hrubé přidané hodnoty na hodnotě produkce za jednotlivé roky a podsektory. Tento ukazatel mi říká, kolik z toho, co podnik vyprodukuje, se stává hrubou přidanou hodnotou, tzn. kolik procent produkce se stane součástí hrubého domácího produktu. Součet hrubých přidaných hodnot za celé hospodářství tvoří totiž hrubý domácí produkt (dále jen HDP). Z údajů uvedených v tabulce lze tedy vyčíst, že průměrně se NPV podíleli za určené období na produkci NP 9,22 % (486 727 mil. Kč), NPS 48,07 % (2 585 538 mil. Kč) a NPZK 42,71 % (2 505 648 mil. Kč). Celková produkce činila průměrně 5 577 914 mil. Kč. NPV tvořily za stejné období průměrně 12,97 % (213 775 mil. Kč) přidané hodnoty z celkové přidané hodnoty NP, NPS 49,64 % (818 293 mil. Kč) a NPZK 37,39 % (669 142 mil. Kč). Celková hrubá přidaná hodnota vytvořená sektorem nefinančních podniků dosahovala průměrně 1 701 211 mil. Kč. Na celkové mezispotřebě, která za celý sektor NP průměrně činila 3 876 702 mil. Kč, se jednotlivé podsektory za stanovené období podílely průměrně takto: NPV 7,57 % (272 952 mil. Kč), NPS 47,38 % (1 767 245 mil. Kč) a NPZK 45,05 % (1 836 505 mil. Kč). Hrubá

přidaná hodnota tvořila průměrně u NPV 43,89 % z produkce, NPS 31,66 % a NPZK 26,70 %. Průměrně za celý sektor je hodnota tohoto ukazatele 30,60 %. Zbytek tvoří mezispotřeba, což je ta část produkce spotřebovaná v procesu výroby. V závěru hodnocení tabulky č. 1 lze tedy říci, že NPV průměrně spotřebují o 12,23 % méně své produkce v procesu výroby než NPS a dokonce o 17,19 % méně než NPZK. To vše v podstatě znamená, že se u NPV ve výrobě průměrně ztratí mnohem méně produkce a tím pádem více produkce může být označeno jako hrubá přidaná hodnota, jejímž sečtením za celé národní hospodářství získáme hrubý domácí produkt.

Tabulka č. 1: Údaje o nefinančních podnicích z účtu výroby z let 1999 - 2010 (v mil. Kč).

(Informations about Non-financial Enterprises from the Account of the Production from 1999 - 2010 (in mil. CZK).)

Rok ¹⁾	Druh NP ²⁾	Produkce ³⁾	Hrubá přidaná hodnota ⁴⁾	Mezispotřeba ⁵⁾	% z celku - produkce	% z celku - HPH	% z celku - mezispotřeba	HPH / Produkce (v %)
1999	NPV ⁶⁾	611 699	234 315	377 384	17,26	20,71	15,65	38,31
	NPS ⁷⁾	2 172 315	688 048	1 484 267	61,30	60,81	61,53	31,67
	NPZK ⁸⁾	759 607	209 088	550 519	21,44	18,48	22,82	27,53
	Celkem ⁹⁾	3 543 621	1 131 451	2 412 170	100,00	100,00	100,00	31,93
2000	NPV	486 607	195 545	291 062	12,14	15,86	10,49	40,19
	NPS	2 298 713	714 444	1 584 269	57,36	57,95	57,10	31,08
	NPZK	1 222 061	322 866	899 195	30,50	26,19	32,41	26,42
	Celkem	4 007 381	1 232 855	2 774 526	100,00	100,00	100,00	30,76
2001	NPV	418 766	173 005	245 761	9,52	12,92	8,03	41,31
	NPS	2 442 801	764 841	1 677 960	55,51	57,14	54,81	31,31
	NPZK	1 538 691	400 804	1 137 887	34,97	29,94	37,17	26,05
	Celkem	4 400 258	1 338 650	3 061 608	100,00	100,00	100,00	30,42
2002	NPV	399 198	177 255	221 943	8,84	12,50	7,17	44,40
	NPS	2 469 862	805 286	1 664 576	54,72	56,78	53,77	32,60
	NPZK	1 644 974	435 643	1 209 331	36,44	30,72	39,06	26,48
	Celkem	4 514 034	1 418 184	3 095 850	100,00	100,00	100,00	31,42
2003	NPV	420 269	180 047	240 222	8,80	12,36	7,24	42,84
	NPS	2 489 461	786 425	1 703 036	52,15	54,00	51,33	31,59
	NPZK	1 864 115	489 784	1 374 331	39,05	33,63	41,43	26,27
	Celkem	4 773 845	1 456 256	3 317 589	100,00	100,00	100,00	30,50

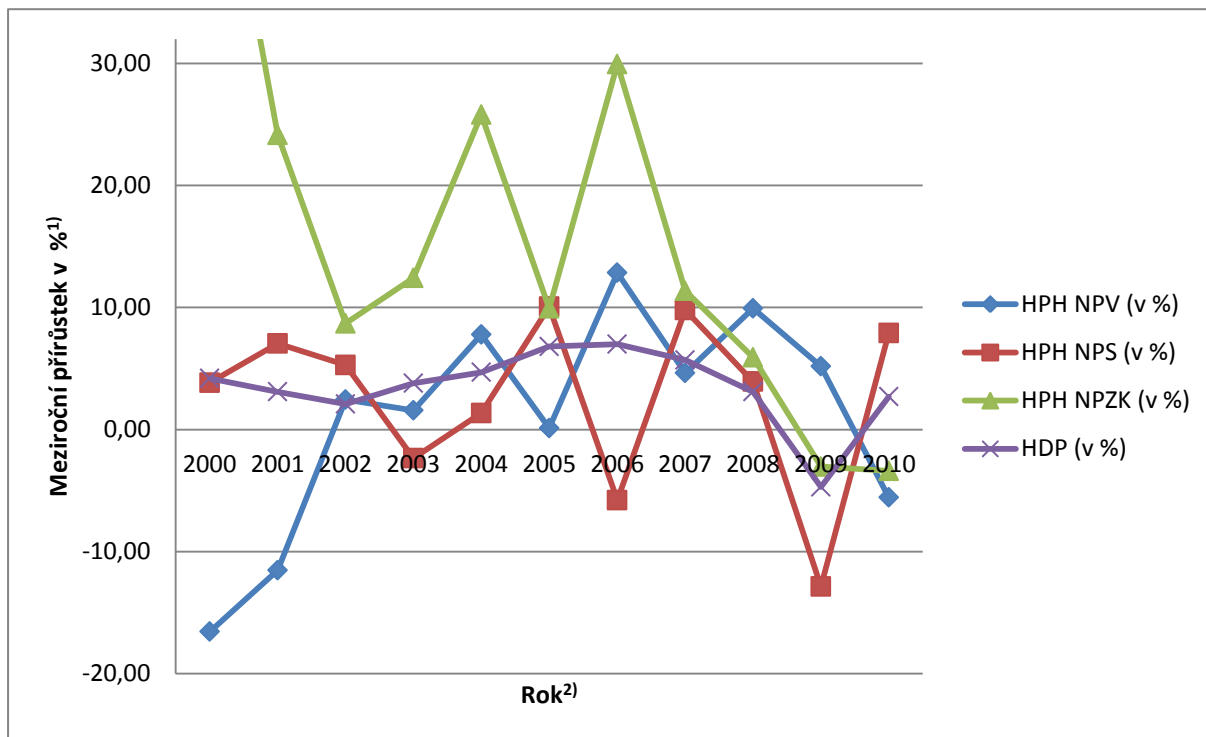
2004	NPV	464 562	194 068	270 494	8,76	12,07	7,32	41,77
	NPS	2 522 026	797 048	1 724 978	47,57	49,59	46,69	31,60
	NPZK	2 315 486	616 171	1 699 315	43,67	38,34	45,99	26,61
	Celkem	5 302 074	1 607 287	3 694 787	100,00	100,00	100,00	30,31
2005	NPV	456 677	194 295	262 382	8,04	11,11	6,68	42,55
	NPS	2 737 779	877 316	1 860 463	48,21	50,16	47,34	32,04
	NPZK	2 484 643	677 356	1 807 287	43,75	38,73	45,99	27,26
	Celkem	5 679 099	1 748 967	3 930 132	100,00	100,00	100,00	30,80
2006	NPV	475 799	219 266	256 533	7,35	11,38	5,64	46,08
	NPS	2 595 645	826 560	1 769 085	40,09	42,92	38,89	31,84
	NPZK	3 403 558	880 166	2 523 392	52,56	45,70	55,47	25,86
	Celkem	6 475 002	1 925 992	4 549 010	100,00	100,00	100,00	29,75
2007	NPV	511 743	229 438	282 305	7,12	10,84	5,56	44,83
	NPS	2 927 920	907 484	2 020 436	40,71	42,86	39,81	30,99
	NPZK	3 752 338	980 206	2 772 132	52,17	46,30	54,62	26,12
	Celkem	7 192 001	2 117 128	5 074 873	100,00	100,00	100,00	29,44
2008	NPV	531 500	252 216	279 284	7,13	11,29	5,35	47,45
	NPS	3 011 551	943 206	2 068 345	40,42	42,23	39,64	31,32
	NPZK	3 908 341	1 038 235	2 870 106	52,45	46,48	55,01	26,56
	Celkem	7 451 392	2 233 657	5 217 735	100,00	100,00	100,00	29,98
2009	NPV	535 493	265 297	270 196	8,10	12,67	5,98	49,54
	NPS	2 550 095	821 934	1 728 161	38,58	39,25	38,27	32,23
	NPZK	3 523 885	1 006 728	2 517 157	53,32	48,08	55,74	28,57
	Celkem	6 609 473	2 093 959	4 515 514	100,00	100,00	100,00	31,68
2010	NPV	528 421	250 562	277 859	7,56	11,87	5,70	47,42
	NPS	2 808 296	886 931	1 921 365	40,19	42,03	39,40	31,58
	NPZK	3 650 078	972 663	2 677 415	52,24	46,09	54,90	26,65
	Celkem	6 986 795	2 110 156	4 876 639	100,00	100,00	100,00	30,20
Prů- měr ¹⁰⁾	NPV	486 727	213 775	272 952	9,22	12,97	7,57	43,89
	NPS	2 585 538	818 293	1 767 245	48,07	49,64	47,38	31,66
	NPZK	2 505 648	669 142	1 836 505	42,71	37,39	45,05	26,70
	Celkem	5 577 914	1 701 211	3 876 702	100,00	100,00	100,00	30,60

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾Year, ²⁾Kind of Non-financial Enterprises, ³⁾Production, ⁴⁾Gross Value Added, ⁵⁾Intermediate Consumption, ⁶⁾Public Non-financial Enterprises, ⁷⁾Private National Non-financial Enterprises, ⁸⁾Non-financial Enterprises under Foreign Control, ⁹⁾Total, ¹⁰⁾Average).

Údaje z tabulky č. 1 posloužily jako podklad i pro graf č. 1, který uvádí vývoj meziročních změn hrubé přidané hodnoty v jednotlivých podsektorech sektoru NP za určené období 2000 – 2010. Meziroční změny byly vypočítány z finančního vyjádření hrubé přidané hodnoty a jsou uvedeny v %. Osa y označuje meziroční přírůstek HPH a HDP v % a osa x jednotlivé roky. Z grafu je možno vyzorovat, že trend změny hrubé přidané hodnoty NPZK se vyvíjí až na pár výjimek podobně jako trend změny hrubé přidané hodnoty NPV (avšak o pár hodnot výše). Naopak meziroční změny hrubé přidané hodnoty NPS se vyvíjejí téměř protikladně vůči meziročním změnám hrubé přidané hodnoty NPV. Navíc téměř jakoby prostředkem těchto dvou řad vede spojnice meziroční změny HDP. Skoro lze říci, že převyšuje-li změna hrubé přidané hodnoty NPV v daném roce změnu HDP, potom se změna hrubé přidané hodnoty NPS bude nacházet níže než změna HDP. Avšak styl vývoje změny hrubé přidané hodnoty NPV a NPS koresponduje s vývojem meziročních změn HDP. Můžeme si také všimnout celkem znatelné rozkolísanosti meziročních změn hrubé přidané hodnoty u jednotlivých podsektorů sektoru NP. U HDP si lze všimnout výrazné změny pouze v roce 2009, kdy se meziroční přírůstek HDP dostává do záporných čísel. Tuto skutečnost lze vysvětlit jako důsledek finanční krize, která ve světě začala událostmi, které se odehrály v roce 2008.

Graf č. 1: Meziroční přírůstek hrubé přidané hodnoty podsektorů nefinančních podniků a hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2010 (v %).

(The Year-on-year Growth of the Gross Value Added of Kinds of Non-financial Enterprises and of the Gross Domestic Product from 2000 – 2010. (in %).)

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾Year-on-year Growth in %, ²⁾Year).

Z účtu výroby lze zjistit, jakým procentem se podílejí jednotlivé sektory národního hospodářství na celkové tvorbě HDP pomocí svých přidaných hodnot. To nám ukazuje tabulka č. 2. Z ní lze vyčíst, že sektor nefinančních podniků se podílel průměrně za roky 1999 – 2010 na tvorbě HDP 61,31 %, finanční instituce vytvořily průměrně 3,23 % HDP, vládní instituce 13,03 %, domácnosti 21,95 % a neziskové instituce sloužící domácnostem zanedbatelných 0,48 %. Tím se potvrzuje to, že sektor nefinančních podniků se nejvýznamněji podílí na tvorbě HDP. Po nefinančních podnicích následují domácnosti (součástí sektorů domácností jsou i drobní živnostníci), vládní instituce, finanční instituce (banky, pojišťovny aj.) a nejméně se podílejí na tvorbě HDP neziskové instituce sloužící domácnostem (většinu své produkce poskytují zadarmo nebo za minimální poplatek).

Tabulka č. 2: Podíl jednotlivých sektorů národního hospodářství na celkové tvorbě HDP v letech 1999 – 2010 (v %).

(The Share of Individual Sectors of National Economy in the Total Production of Gross Domestic Product from 1999 – 2010 (in %).)

Rok ¹⁾	Podíl jednotlivých sektorů NH na tvorbě HDP (v %) ²⁾				
	Nefinanční podniky ³⁾	Finanční instituce ⁴⁾	Vládní instituce ⁵⁾	Domácnosti ⁶⁾	Neziskové instituce sloužící domácnostem ⁷⁾
1999	58,07	3,28	13,08	25,20	0,37
2000	59,70	2,57	12,65	24,68	0,40
2001	60,04	2,96	12,66	23,97	0,37
2002	60,50	2,56	13,09	23,42	0,42
2003	59,33	3,11	13,80	23,29	0,46
2004	60,78	3,05	13,30	22,47	0,39
2005	62,29	2,71	13,26	21,21	0,53
2006	63,41	2,82	12,88	20,34	0,55
2007	64,07	3,23	12,57	19,55	0,59
2008	64,19	3,78	12,53	18,96	0,55
2009	61,76	4,14	13,45	20,07	0,57
2010	61,54	4,49	13,09	20,29	0,59
Průměr ⁸⁾	61,31	3,23	13,03	21,95	0,48

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾Year, ²⁾Share of Individual Sectors of National Economy in the Production of Gross Domestic Product in %, ³⁾Non-financial Institutions, ⁴⁾Financial Institutions, ⁵⁾Government Institutions, ⁶⁾Haushold, ⁷⁾Non-profit Institucion serving for Haushold, ⁸⁾Average).

5.2 Nefinanční podniky a účet tvorby důchodu

Dalším národním účtem, ve kterém jsou zachyceny aktivity sektorů národního hospodářství tedy i sektoru NP, je účet tvorby důchodu. Ten popisuje transakce přímo související s tvorbou důchodu pocházejícího z produkce tj. přidané hodnoty. Tak jako každý účet národního účetnictví má tento účet stranu užití a stranu zdrojů. Stranu zdrojů tvoří čistá přidaná hodnota (dále ČPH) tj. hrubá přidaná hodnota očištěná o spotřebu fixního kapitálu, jejíž hodnota byla převzata z účtu výroby. Strana užití představuje hodnotovou strukturu této čisté přidané hodnoty tedy provozní náklady a čistý provozní přebytek. Provozní náklady tvoří náhrady zaměstnancům (největší položka) a daně z výroby a z dovozu (nezahrnují daně

z produktů, jen daně za účetní jednotku) zmenšené o dotace, které podniky získaly od státu. Náhrady zaměstnancům obsahují hrubé mzdy a platy a sociální příspěvky od zaměstnavatelů. Odečtením provozních nákladů od čisté přidané hodnoty dostaneme čistý provozní přebytek, který vyjadřuje důchod z podnikání sektoru nefinančních podniků (Hronová a spol., 2009).

Tabulka č. 3 obsahuje údaje o nefinančních podnicích v rámci účtu tvorby důchodu. Průměrně za dané období NPV vytvořily 135 007 mil. Kč čisté provozní hodnoty, z čehož průměrně 118 624 mil. Kč představovalo provozní náklady a 16 383 mil. Kč čistý provozní přebytek. U NPS jsou průměrné hodnoty takovéto: čistá provozní hodnota 652 610 mil. Kč, provozní náklady 458 901 mil. Kč, čistý provozní přebytek 193 710 mil. Kč. Pro NPZK jsou průměrné hodnoty jiné: 569 990 mil. Kč čistá provozní hodnota, 303 202 mil. Kč provozní náklady, 266 788 mil. Kč čistý provozní přebytek. Zajímavý je ukazatel provozního přebytku na produkci. Jeho průměrná hodnota za dané období u NPV byla 3,01 %, u NPS 7,51 % a u NPZK 10,87 %. To znamená, že největší průměrný provozní přebytek na produkci byl překvapivě u NPZK, o 3,36 % menší u NPS a nejmenší u NPV.

Tabulka č. 3: Údaje o nefinančních podnicích z účtu tvorby důchodu z let 1999 - 2010 (v mil. Kč).

(The Information about Non-financial Enterprises from the Account of the Production of Income from 1999 - 2010 (in mil. CZK).)

Rok ¹⁾	Druh NP ²⁾	Čistá přidaná hodnota ³⁾	Provozní náklady ⁴⁾	Čistý provozní přebytek ⁵⁾	Čistý provozní přebytek na produkci (%) ⁶⁾
1999	NPV ⁷⁾	143 254	109 526	33 728	5,51
	NPS ⁸⁾	560 579	388 758	171 821	7,91
	NPZK ⁹⁾	177 419	91 717	85 702	11,28
2000	NPV	102 627	101 137	1 490	0,31
	NPS	572 382	390 377	182 005	7,92
	NPZK	285 704	141 025	144 679	11,84
2001	NPV	85 918	101 073	-15 155	-3,62
	NPS	606 584	395 665	210 919	8,63
	NPZK	353 381	176 149	177 232	11,52
2002	NPV	97 017	98 518	-1 501	-0,38
	NPS	637 276	437 191	200 085	8,10
	NPZK	381 143	194 693	186 450	11,33

2003	NPV	108 956	109 311	-355	-0,08
	NPS	614 988	430 193	184 795	7,42
	NPZK	420 994	217 366	203 628	10,92
2004	NPV	123 892	117 198	6 694	1,44
	NPS	616 894	444 413	172 481	6,84
	NPZK	536 116	277 480	258 636	11,17
2005	NPV	125 254	119 572	5 682	1,24
	NPS	692 289	469 887	222 402	8,12
	NPZK	587 872	313 701	274 171	11,03
2006	NPV	142 478	128 391	14 087	2,96
	NPS	673 697	459 961	213 736	8,23
	NPZK	749 479	388 168	361 311	10,62
2007	NPV	153 641	132 507	21 134	4,13
	NPS	741 353	507 439	233 914	7,99
	NPZK	834 849	433 573	401 276	10,69
2008	NPV	175 422	136 563	38 859	7,31
	NPS	767 901	540 399	227 502	7,55
	NPZK	881 764	485 232	396 532	10,15
2009	NPV	189 082	131 603	57 479	10,73
	NPS	643 517	504 635	138 882	5,45
	NPZK	834 207	463 883	370 324	10,51
2010	NPV	172 541	138 085	34 456	6,52
	NPS	703 863	537 890	165 973	5,91
	NPZK	796 956	455 438	341 518	9,36
Průměr ¹⁰⁾	NPV	135 007	118 624	16 383	3,01
	NPS	652 610	458 901	193 710	7,51
	NPZK	569 990	303 202	266 788	10,87

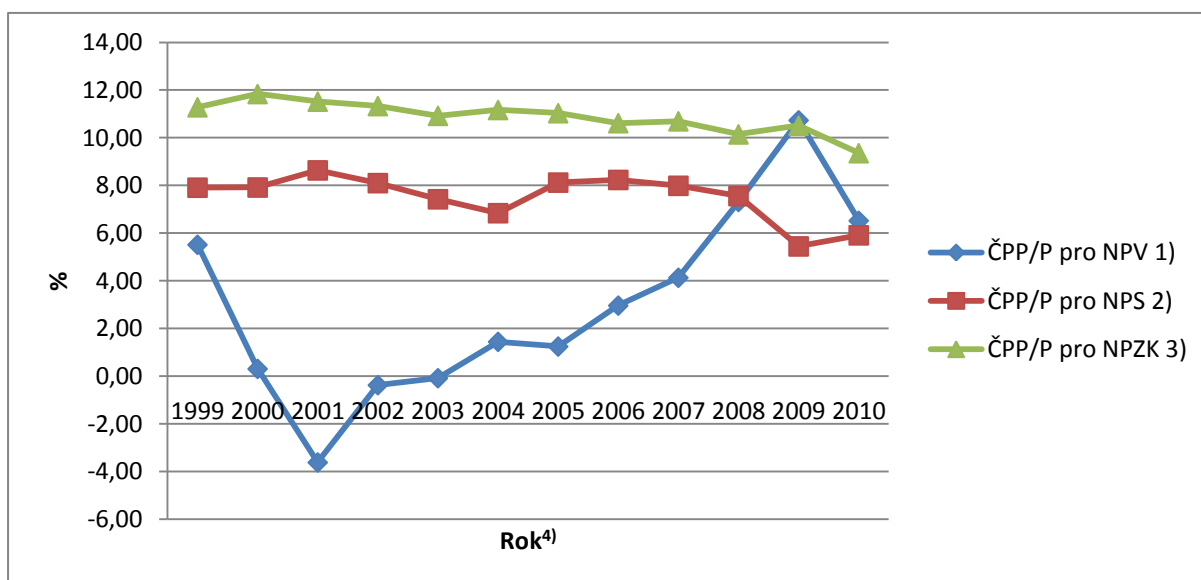
Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾Year, ²⁾Kind of Non-financial Enterprises, ³⁾Net Value Added, ⁴⁾Operating Costs, ⁵⁾Net Operating Excess, ⁶⁾Net Operating Excess on Production, ⁷⁾Public Non-financial Enterprises, ⁸⁾Private National Non-financial Enterprises, ⁹⁾Non - financial Enterprises under Foreign Control, ¹⁰⁾Average).

Graf č. 2 názorně ukazuje vývoj ukazatele čistého provozního přebytku na produkci u jednotlivých podsektorů sektoru NP pro vymezené období. Osa y znázorňuje sledovaný ukazatel v procentech a osa x jednotlivé roky. Můžeme vidět, že ukazatel u NPZK je po celou hodnocenou dobu na jasně vyšší úrovni než ukazatel ostatních subsektorů NP. Avšak její trend je u NPZK mírně klesající. Tento trend můžeme vidět i u sledovaného ukazatele u NPS. Naproti tomu je významně strmý stoupající trend u ukazatele NPV, který započal v roce 2002 a skončil až v roce

2009. Vysvětlením může být privatizace neefektivních podniků nebo převzetí principů řízení podniku od soukromých nefinančních podniků. Můžeme vidět, že v roce 2009, což je rok následující po roce, v němž byla odstartována světová finanční krize, že ačkoliv ukazatel NPS oproti předchozímu roku poklesla, u NPV stoupla. Dokonce stoupla na hodnotu, kterou dosáhly NPZK. V roce 2010 ukazatel u NPV však klesla, ale pouze na úroveň NPS. Také můžeme vidět, že sledovaný ukazatel v roce 2008 u NPV a NPS dosáhla stejné úrovně cca 8 %.

Graf č. 2: Čistý provozní přebytek na produkci pro jednotlivé podsektory sektoru nefinančních podniků mezi roky 1999 – 2010 (v %).

(The Net Operating Excess on the Production for Individual Under-sectors of Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹Net Operating Excess on Production for Public Non-financial Enterprises, ²Net Operating Excess on Production for Private Non-financial Enterprises, ³Net Operating Excess on Production for Non-financial Enterprises under Foreign Control, ⁴Year.)

5.3 Nefinanční podniky a účet rozdělení prvotních důchodů a účet druhotného rozdělení důchodů

Účet rozdělení prvotních důchodů popisuje, jak se tvoří prvotní důchod NP. Účet má opět stranu užití a stranu zdrojů. Zdroje jsou tvořeny přijatými důchody, což je čistý provozní přebytek a důchody z vlastnictví, které obdržíme. Důchody z vlastnictví představují úroky (z vlastnictví finančních aktiv), rozdělované důchody

společností (např. dividendy), reinvestované zisky ze zahraničních investic (tj. provozní přebytek z přímé zahraniční investice), důchody z vlastnictví přisuzované pojištěncům (např. úroky z investování pojistných technických rezerv v neživotním pojištění) a pachtovné (tj. důchody z půdy). Když se od těchto zdrojů odečtou vyplacené důchody z vlastnictví, které vyplatíme a které se nacházejí na straně užití, potom dostaneme prvotní důchod (dále jen PD). Důchody z vlastnictví na straně užití jsou stejné jako důchody na straně zdrojů, avšak nezahrnují důchody z vlastnictví přisuzované pojištěncům (Hronová a spol., 2009).

K prvotním důchodům (důchody z vlastnictví a z podnikání) se na účtu druhotného rozdělení na straně zdrojů připojují další důchody. Ty tvoří sociální příspěvky a ostatní běžné transfery, které se dále dělí na náhrady z neživotního pojištění (např. v případě škody) a jiné běžné transfery (např. přijaté pokuty a penále). Od strany zdrojů se odečtou určité částky ze strany užití tj. běžné daně z důchodu a jmění, sociální dávky placené přímo zaměstnancům a ostatní běžné transfery, které se dále dělí na čisté pojistné na neživotní pojištění a jiné běžné transfery (např. příspěvky neziskovým organizacím). Částka, která na konci zůstane, se nazývá čistý disponibilní důchod (dále jen ČDD) tj. důchod, který zbývá podnikům poté, co splnily své závazky vůči zaměstnancům, státu, akcionářům, věřitelům, tedy všem, vůči kterým měly závazek (Hronová a spol., 2009).

Tabulka č. 3 obsahuje údaje o prvotním důchodu a čistém disponibilním důchodu pro jednotlivé podsektory nefinančních podniků za dané období. Údaje jsou ve finančním vyjádření (v mil. Kč) i v procentuálním vyjádření (podíl na produkci). Lze si povšimnout, že průměrně za dané období čistý disponibilní důchod tvořil z prvotního důchodu u NP cca 40 %. NPV průměrně dosáhly prvotního důchodu 4 730 mil. Kč, avšak disponibilní důchod byl dokonce až dvojnásobně záporný. Oproti tomu NPS a NPZK dokázaly vytvořit z prvotního důchodu disponibilní důchod, přičemž u NPS to bylo cca 30 % a u NPZK cca 60 %. Podíváme-li se na průměrný podíl prvotního důchodu a čistého disponibilního důchodu na produkci, můžeme vidět, že průměrně NPV z vytvořené produkce nedokázaly zajistit čistý disponibilní důchod. Naproti tomu u NPS a NPZK alespoň část vytvořené produkce tvoří čistý disponibilní důchod (NPS 0,94 %, NPZK 3,05 %). Zajímavý však je rok 2009 (světová finanční krize). V tom roce totiž měly NPV kladný čistý disponibilní důchod

(tvořil více než polovinu prvotního důchodu), ale NPS měly záporný čistý disponibilní důchod (téměř dvojnásobná hodnota prvotního důchodu). Pomyslným vítězem ve schopnosti dosáhnout co nejlepšího čistého disponibilního důchodu by mohly být NPZK. V žádném sledovaném roce nebyla hodnota čistého disponibilního důchodu u nich záporná.

Tabulka č. 4: Údaje o nefinančních podnicích z účtu prvotního a druhotného rozdělení důchodů z let 1999 – 2010 (v mil. Kč).

(The Informations about Non-financial Enterprises from the Account of the Primary and Secondary Distribution of Income from 1999 - 2010 (in mil. CZK).)

Rok ¹⁾	Druh NP ²⁾	Prvotní důchod ³⁾	Čistý disponibilní důchod ⁴⁾	Prvotní důchod / Produkce ⁵⁾ (%)	Čistý disponibilní důchod / Produkce ⁶⁾ (%)
1999	NPV ⁷⁾	17 785	-1 578	2,91	-0,26
	NPS ⁸⁾	62 223	6 653	2,86	0,31
	NPZK ⁹⁾	52 357	32 810	6,89	4,32
	Celkem ¹⁰⁾	132 365	37 885	3,74	1,07
2000	NPV	-12 217	-30 909	-2,51	-6,35
	NPS	64 431	27 439	2,80	1,19
	NPZK	96 502	73 651	7,90	6,03
	Celkem	148 716	70 181	3,71	1,75
2001	NPV	-28 357	-42 203	-6,77	-10,08
	NPS	82 768	36 717	3,39	1,50
	NPZK	109 305	75 834	7,10	4,93
	Celkem	163 716	70 348	3,72	1,60
2002	NPV	-12 559	-21 079	-3,15	-5,28
	NPS	79 457	25 139	3,22	1,02
	NPZK	107 977	71 571	6,56	4,35
	Celkem	174 875	75 631	3,87	1,68
2003	NPV	-3 503	-15 392	-0,83	-3,66
	NPS	81 631	30 735	3,28	1,23
	NPZK	92 428	51 092	4,96	2,74
	Celkem	170 556	66 435	3,57	1,39
2004	NPV	2 101	-10 548	0,45	-2,27
	NPS	62 918	4 867	2,49	0,19
	NPZK	111 086	64 635	4,80	2,79
	Celkem	176 105	58 954	3,32	1,11

2005	NPV	4 281	-5 079	0,94	-1,11
	NPS	91 346	31 010	3,34	1,13
	NPZK	163 422	107 111	6,58	4,31
	Celkem	259 049	133 042	4,56	2,34
2006	NPV	181	-15 098	0,04	-3,17
	NPS	92 978	42 201	3,58	1,63
	NPZK	167 641	91 544	4,93	2,69
	Celkem	260 800	118 647	4,03	1,83
2007	NPV	16 586	4 633	3,24	0,91
	NPS	110 475	47 660	3,77	1,63
	NPZK	158 581	75 096	4,23	2,00
	Celkem	285 642	127 389	3,97	1,77
2008	NPV	23 484	7 227	4,42	1,36
	NPS	160 316	102 307	5,32	3,40
	NPZK	191 416	109 323	4,90	2,80
	Celkem	375 216	218 857	5,04	2,94
2009	NPV	36 973	20 087	6,90	3,75
	NPS	14 733	-28 186	0,58	-1,11
	NPZK	173 222	105 548	4,92	3,00
	Celkem	224 928	97 449	3,40	1,47
2010	NPV	12 007	-3 437	2,27	-0,65
	NPS	16 552	-34 668	0,59	-1,23
	NPZK	127 725	57 398	3,50	1,57
	Celkem	156 284	19 293	2,24	0,28
Prů- měr 11)	NPV	4 730	-9 448	0,97	-1,94
	NPS	76 652	24 323	2,96	0,94
	NPZK	129 305	76 301	5,16	3,05
	Celkem	210 688	91176	3,78	1,63

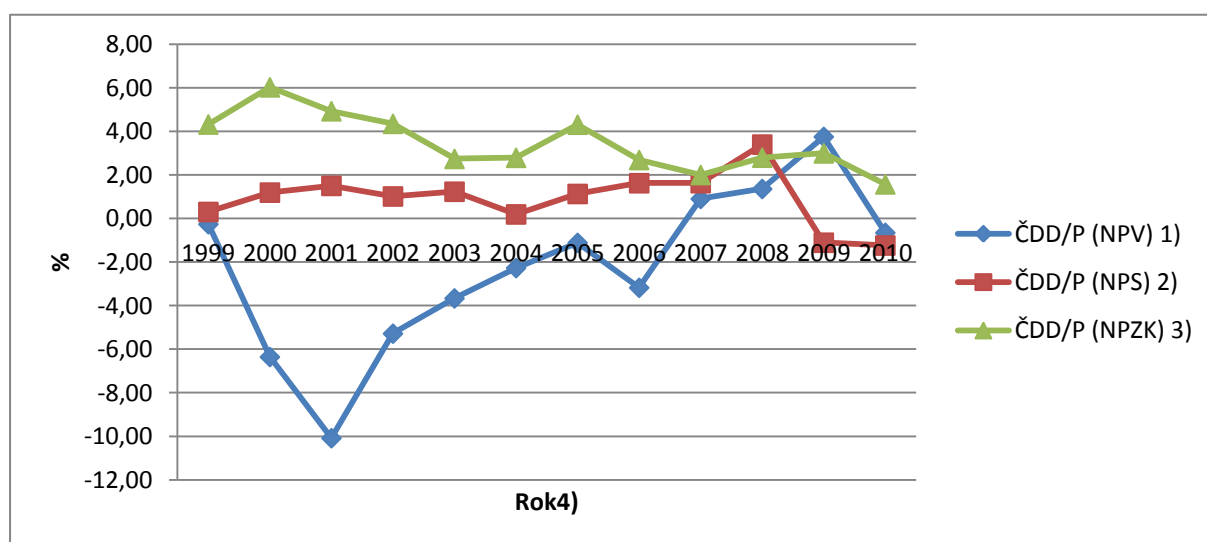
Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾Year, ²⁾Kind of Non-financial Enterprises, ³⁾Primary Income, ⁴⁾Net Disposable Income, ⁵⁾Primary Income on Production, ⁶⁾Net Disposable Income on Production ⁷⁾Public Non-financial Enterprises, ⁸⁾Private National Non-financial Enterprises, ⁹⁾Non-financial Enterprises under Foreign Control, ¹⁰⁾Total, ¹¹⁾Average).

V grafu č. 3 je pro lepší představu znázorněn vývoj čistého disponibilního důchodu na produkci. Na ose x jsou jednotlivé roky a na ose y procentní hodnota ukazatele. Data jsou extrahována z tabulky č. 4. Můžeme vidět, že trend u NPV je rostoucí. Hodnoty jsou ve sledovaném období rozmanité, avšak až do roku 2006 jsou záporné. NPS mají trend ukazatele spíše konstantní a jeho hodnota se pohybuje od roku 1999 do roku 2007 v pásmu 0 – 2 %, avšak v roce 2009 a 2010 klesají

hodnoty do záporných čísel (světová finanční krize). U NPZK je trend velmi mírně klesající, hodnoty jsou po celou sledovanou dobu v kladných číslech. Zajímavý je rok 2010 (druhý rok po vypuknutí světové finanční krize), kdy lze vidět, že hodnota ukazatele je u NPV méně záporná než u NPS. Také u tohoto roku je možno vidět, že se hodnoty u všech podsektorů k sobě blíží, není mezi nimi markantní rozdíl. O rok dříve lze vidět, že největší vliv měla hospodářská krize zejména na NPS, avšak NPV neopustily svůj rostoucí trend.

Graf č. 3: Vývoj čistého disponibilního důchodu na produkci u podsektorů nefinančních podniků v letech 1999 – 2010 (v %).

(The Development of the Net Disposable Income on the Production for the Under-sector of Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)

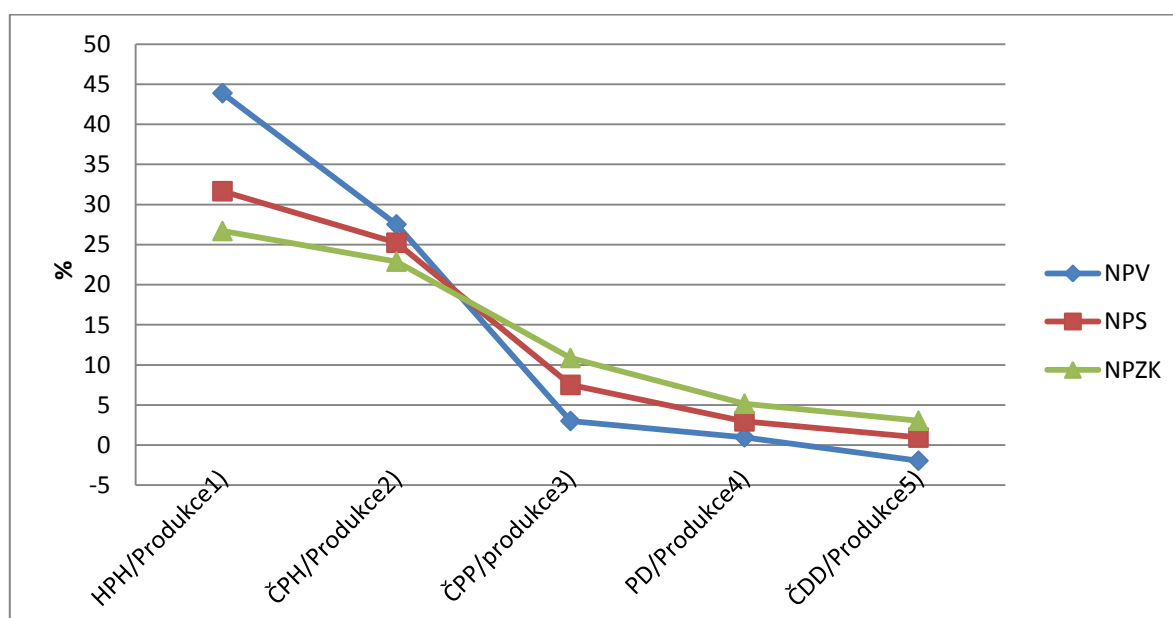

Zdroj: ČSÚ, 2012b ¹⁾Net Disposable Income on Production (Public Non-financial Enterprises), ²⁾Net Disposable Income on Production (Private Non-financial Enterprises), ³⁾Net Disposable Income on Production (Non-financial Enterprises under Foreign Control), ⁴⁾ Year).

Graf č. 4 znázorňuje, jak se postupně zmenšuje podíl příjmu nefinančních podniků na jejich produkci tím, že postupně uhrazuje své závazky. Osa x představuje jednotlivé důchody na produkci a osa y %. Lze vidět, že u NPV tvoří HPH téměř 44 % produkce, ovšem po odečtení spotřeby fixního kapitálu už byl podíl jen cca 28 %. K dalšímu razantnímu snížení na 3 % dochází především úhradou platů zaměstnancům. Zadlužeností a nepoměrem mezi přijatými a placenými úroky dochází ke snížení ukazatele na 1 %. Po zaplacení daní se ukazatel dostává

dokonce u NPV do záporného stavu na zhruba – 2%. U NPS je vývoj mírnější a to: HPH na produkci 32 %, ČPH na produkci 25%, ČPP na produkci 8 %, primární důchod na produkci 3 % a ČDD na produkci necelé 1 %. Nejmírnější strmost vývoje důchodu na produkci je u NPZK. Zde je také nejvyšší podíl ČDD na produkci. Průměrné hodnoty byly: HPH na produkci 27 %, ČPH na produkci 23 %, ČPP na produkci 11 %, primární důchod na produkci 5 % a ČDD na produkci více než 3 %. Díky tomuto zobrazení lze podle strmosti vidět problémové oblasti financí u jednotlivých podsektorů.

Graf č. 4: Vývoj průměrného důchodu nefinančních podniků na jejich produkci (v %).
(*The Development of Average Income of Non-financial Enterprises on Their Production (in %).*)

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹Gross Value Added on Production, ²Net Value Added on Production, ³Net Operating Excess on Production, ⁴Primary Income on Production, ⁵Net Disposable Income on Production).

5.4 Čistý disponibilní zisk na aktiva, cizí kapitál na pasiva, tvorba hrubého fixního kapitálu na aktiva, transfery na produkci

Pro dokreslení celkového obrazu ekonomického chování NPVV bude ještě analyzován vývoj těchto ukazatelů, pro něž jsou zvoleny zkratky (ukazatelé jsou vypočítány v tabulce č. 5):

- čistý disponibilní důchod na aktiva (ČDD/A):
 - udává, kolik korun čistého disponibilního důchodu získám z jedné koruny aktiv (v absolutní hodnotě),
 - neexistují určené hodnoty, avšak platí, že čím vyšší hodnota, tím lepší
- cizí kapitál na pasiva (CK/PA):
 - udává, jakou část celkových zdrojů tvoří cizí zdroje (v %),
 - neexistují určené hodnoty, existují různé způsoby stanovení optimální kapitálové struktury,
 - cizí kapitál zahrnuje cenné papíry jiné než účasti, půjčky (krátkodobé a dlouhodobé), účasti, pojistné technické rezervy a ostatní závazky (obchodní a jiné) (ČSÚ, 2012b),
- tvorba hrubého fixního kapitálu na aktiva (HFK/A):
 - udává, kolik korun hrubého fixního kapitálu je vytvořeno z jedné koruny vlastněných aktiv (v absolutní hodnotě),
 - neexistují určené hodnoty, avšak platí, že čím vyšší hodnota, tím lepší,
 - hrubý fixní kapitál zahrnuje čisté pořízení (nákup – prodej) hmotných finančních aktiv a nehmotných finančních aktiv, zvýšení hodnoty nevyráběných nefinančních aktiv (ČSÚ, 2012b),
- transfery na produkci (TR/P):
 - udává, jaká část produkce je hrazena z transferů (v %),
 - neexistují určené hodnoty, avšak platí, že čím vyšší hodnota, tím lepší pro NPVV (transfery jsou bezúročné účelové prostředky plynoucí z veřejných rozpočtů),

- o dotace zahrnují pouze ostatní dotace na výrobu, ostatní položky jsou nulové (ČSÚ, 2012b).

Údaje potřebné pro výpočet výše zmíněných ukazatelů uvedených v tabulce č. 5 byly extrahovány z konečné rozvahy nefinančních podniků (A, PA), z Účtu pořízení nefinančních aktiv nefinančních podniků (HFK) a z Účtu tvorby důchodu nefinančních podniků. Ukazatelé jsou řešeny za podsektor NPV a NPS za roky 1999 až 2010. Některé údaje jsou zachyceny finančně (v Kč.), jiné procentně (v %). Z tabulky můžeme vyčíst, že ČDD na aktiva byl u NPV průměrně ve sledovaném období – 0,0038 Kč a u NPS 0,0047, tzn., že takováto rentabilita aktiv u NPS je vyšší. Dále CK tvořil u NPV průměrně 48,14 % pasiv a u NPS 67,13 % pasiv. HFK/A byl u NPV průměrně 0,0288 Kč a u NPS 0,0473 Kč, tzn., že u NPS bylo více investováno do hrubého fixního kapitálu. Transfery tvořily průměrně u NPV 1,38 % produkce a u NPS 0,82 %, tedy NPV měly průměrně více dotovanou výrobu svojí produkce než NPS.

Tabulka č. 5: Ukazatel čistého disponibilního důchodu na aktiva, cizího kapitálu na pasiva, tvorby hrubého fixního kapitálu na aktiva a transferů na pasiva z let 1999 - 2010 (v Kč a v %).

(The Indicator of the Net Disposable Income on Assets, of the Foreign Capital on Liabilities, of the Production of the Gross Fixed Capital on Assets, of the Subvention on the Production from 1999 – 2010 (in CZK and in %).)

Rok ¹⁾	Druh NP ²⁾	ČDD/A (v Kč) ³⁾	CK/PA (v %) ⁴⁾	HFK/A (v Kč) ⁵⁾	TR/P (v %) ⁶⁾
1999	NPV ⁷⁾	-0,0006	40,35	0,0445	1,26
	NPS ⁸⁾	0,0017	72,51	0,0551	0,68
2000	NPV	-0,0121	39,24	0,0381	1,58
	NPS	0,0062	70,62	0,0558	0,70
2001	NPV	-0,0176	34,78	0,0304	1,69
	NPS	0,0079	67,29	0,0591	0,90
2002	NPV	-0,0091	41,00	0,0268	2,94
	NPS	0,0052	66,50	0,0546	0,47
2003	NPV	-0,0069	40,43	-0,0110	0,93
	NPS	0,0060	66,99	0,0495	0,77

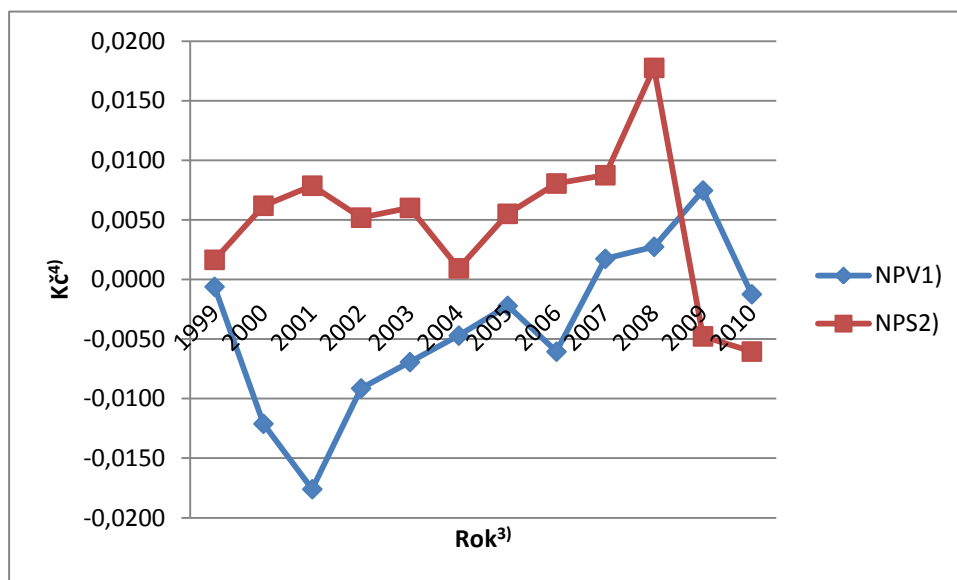
2004	NPV	-0,0047	50,06	0,0229	1,07
	NPS	0,0009	63,66	0,0482	0,67
2005	NPV	-0,0022	53,46	0,0255	0,88
	NPS	0,0055	64,80	0,0433	0,94
2006	NPV	-0,0061	54,30	0,0287	1,03
	NPS	0,0081	70,58	0,0421	0,93
2007	NPV	0,0017	58,48	0,0305	1,03
	NPS	0,0088	68,64	0,0464	0,85
2008	NPV	0,0027	55,08	0,0342	1,38
	NPS	0,0178	62,37	0,0459	0,79
2009	NPV	0,0075	57,14	0,0354	1,44
	NPS	-0,0048	66,97	0,0330	1,12
2010	NPV	-0,0012	50,52	0,0318	1,54
	NPS	-0,0060	67,02	0,0429	0,95
Prů- měr ⁹⁾	NPV	-0,0038	48,14	0,0288	1,38
	NPS	0,0047	67,13	0,0473	0,82

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾Year, ²⁾Kind of Non-financial Enterprises, ³⁾Net Disposable Income on Assets in CZK, ⁴⁾Foreign Capital on Liabilities in %, ⁵⁾Production of the Gross Fixed Capital on Assets in CZK, ⁶⁾Subvention on Production in %, ⁷⁾Public Non-financial Enterprises, ⁸⁾Private National Non-financial Enterprises, ⁹⁾Average).

V grafu č. 5 je pro lepší představu znázorněn vývoj čistého disponibilního důchodu na aktiva. Na ose x jsou jednotlivé roky a na ose y hodnota ukazatele v Kč. Data jsou extrahována z tabulky č. 5. Je vidět, že trend je u NPV rostoucí od roku 2001 do roku 2009. Hodnoty jsou ve sledovaném období až do roku 2006 záporné. Hodnoty ukazatele u NPS se pohybují ve sledovaném období okolo hodnoty 0,0050 Kč čistého disponibilního důchodu na aktiva. Hodnoty jsou až do roku 2008 kladné, než abnormální nárůst mezi roky 2008 a 2009 vystřídal abnormální pokles v roce 2009 a byl nastolen klesající trend. Zajímavý je vývoj po roce 2008 (po propuknutí světové finanční krize), kdy hodnoty ukazatele u NPS jsou v následujícím roce záporné a prudce klesající, avšak u NPV jsou kladné a rostoucí oproti předchozímu roku. Zdá se, že dopady světové hospodářské krize se u NPV projevují až v následujícím roce.

Graf č. 5: Vývoj čistého disponibilního důchodu na aktiva nefinančních podniků (v Kč).

(The Development of the Net Disposable Income on Assets of Non-financial Enterprises (in CZK).)

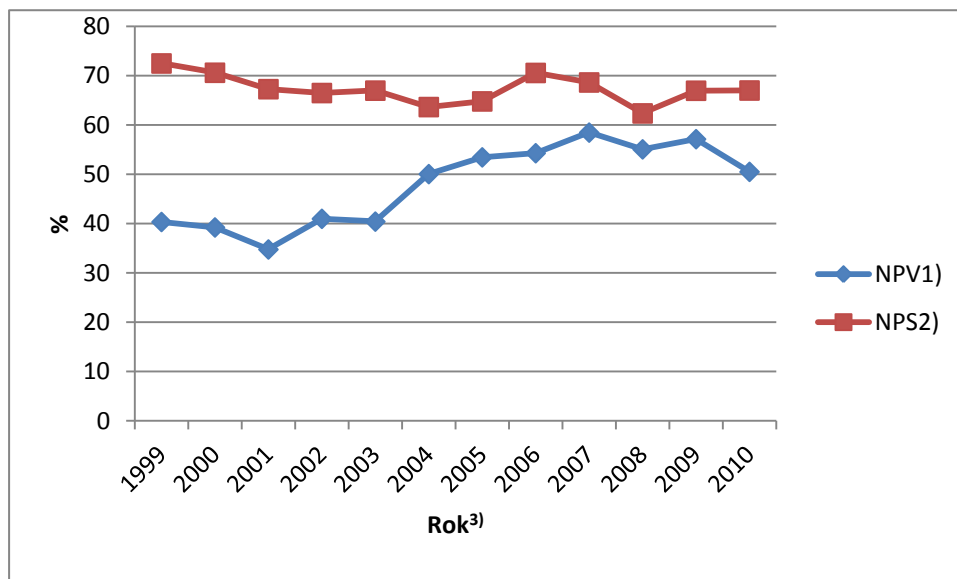

Zdroj: ČSÚ, 2012b ⁽¹⁾ *Public Non-financial Enterprises*, ⁽²⁾ *Private Non-financial Enterprises*, ⁽³⁾ *Year*, ⁽⁴⁾ *CZK*.

V grafu č. 6 je znázorněn vývoj cizího kapitálu na pasiva. Na ose x jsou jednotlivé roky a na ose y hodnota ukazatele v %. Data jsou extrahována z tabulky č. 5. Je vidět, že trend ukazatele je u NPV mírně rostoucí, kdy hodnota zadluženosti vzrostla u NPV z původní hodnoty v roce 1999 do roku 2009 téměř o polovinu, tedy ze 40 % na 60 %. Oproti tomu NPS má spíše lineární neměnný trend, kdy se hodnota ukazatele pohybuje spíše v rozmezí pásma 60 – 70 %. Je možné dále zpozorovat přiblížení se hodnot u NPV a NPS v roce 2008 ke společné hodnotě 60 %, avšak další vývoj po zlomovém roce je odlišný. Zatímco zadluženost u NPS mírně vzrostla, u NPV naopak mírně klesla.

Graf č. 6: Vývoj cizího kapitálu na pasiva nefinančních podniků (v %).

(*The Development of the Foreign Capital on Liabilities of Non-financial Enterprises (in %).*)

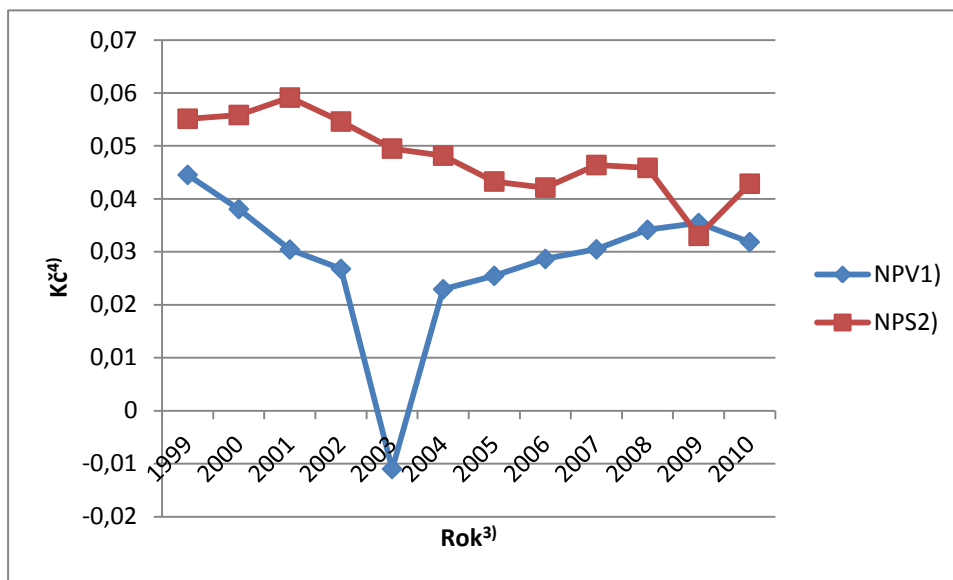

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾ *Public Non-financial Enterprises*, ²⁾ *Private Non-financial Enterprises*, ³⁾ *Year*).

V grafu č. 7 je znázorněn vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu na aktiva. Na ose x jsou jednotlivé roky a na ose y hodnota ukazatele v Kč. Data jsou extrahována z tabulky č. 5. Z grafu je patrné, že pro vývoj ukazatele u NPV byl zlomový rok 2003. Do toho roku je totiž ve sledovaném období trend klesající, avšak hodnoty jsou kladné mimo roku 2003, kdy hodnota ukazatele byla záporná. Po roce 2003 ovšem u NPV nastupuje konstantně rostoucí trend, který vydrží až do roku 2010, v němž opět hodnota ukazatele mírně klesne. U NPS je trend ukazatele dalo by se říci lineárně klesající, kdy ukazatel z původní hodnoty v roce 1999 cca 0,055 Kč klesl na hodnotu roku 2009 cca 0,03 Kč. V roce 2010 dojde u NPS k opětovnému mírnému oživení ukazatele. V roce 2009 si lze všimnout propojení hodnot ukazatele u NPV a NPS na hodnotě cca 0,03 Kč hrubého fixního kapitálu na aktiva.

Graf č. 7: Vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu na aktiva nefinančních podniků (v Kč).

(The Development of the Production of the Gross Fixed Capital on Assets of Non-financial Enterprises (in CZK).)

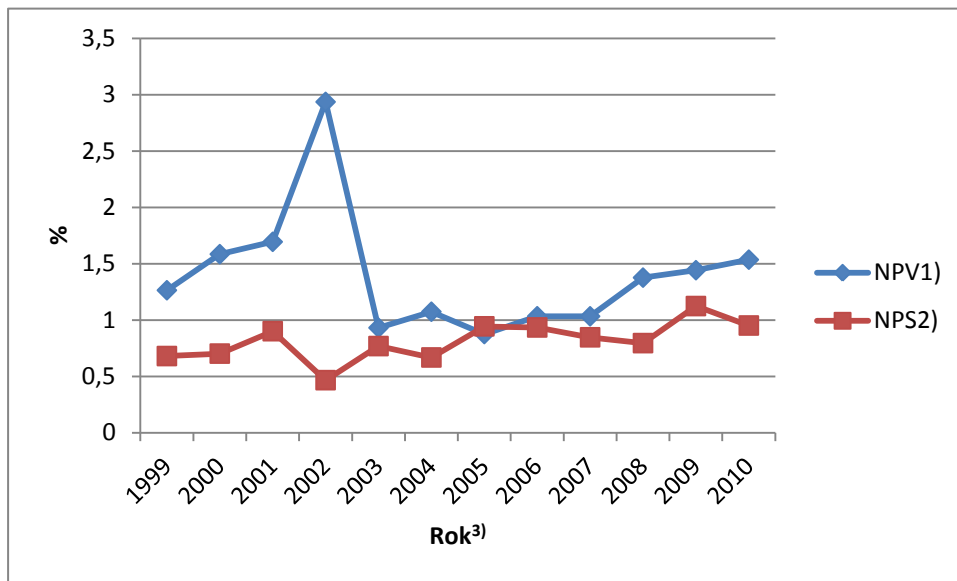

Zdroj: ČSÚ, 2012b ⁽¹⁾ *Public Non-financial Enterprises*, ⁽²⁾ *Private Non-financial Enterprises*, ⁽³⁾ *Year*, ⁽⁴⁾ *CZK*.

V grafu č. 8 je znázorněn vývoj transferů na produkci. Na ose x jsou jednotlivé roky a na ose y hodnota ukazatele v %. Data jsou extrahována z tabulky č. 5. Z grafu lze vyčíst, že hodnoty ukazatele jsou u NPV kladné a od roku 2003 mírně rostoucí až do roku 2010. Jediný propad byl u NPV v roce 2003, který byl ale markantní. Důvodem však mohl být naopak značný nárůst transferů na produkci v předchozím roce. O hodnotách ukazatele u NPS lze říci, že se pohybují v pásmu 0,5 % – 1 % a trend je jen mírně rostoucí. Hodnoty jsou u NPS očividně nižší než u NPV, ovšem rozdíl mezi nimi není nijak ohromující. Dokonce mezi roky 2003 a 2007 se hodnoty téměř kopírují. Zajímavý nikoliv však překvapující je nárůst transferů na dotaci v roce 2009 u obou podsektorů, avšak zatímco u NPV v roce 2010 nárůst pokračuje u NPS naopak je zaznamenán pokles hodnoty ukazatele oproti předchozímu roku.

Graf č. 8: Vývoj transferů na produkci nefinančních podniků (v %).

(The Development of the Subvention on the Production of Non-financial Enterprises (in %).)

Zdroj: ČSÚ, 2012b (¹⁾ *Public Non-financial Enterprises*, ²⁾ *Private Non-financial Enterprises*, ³⁾ *Year*).

6 Odvětví národního hospodářství

Jak již bylo řečeno, institucionální jednotky se sdružují do institucionálních sektorů. Jednotky stejnorodé produkce vyrábějící stejný typ produktu se také sdružují, a sice do odvětví. Národní účetnictví definuje dva druhy odvětví a to čistá odvětví a odvětví činnosti. Čisté odvětví tvoří souhrn jednotek stejnorodé produkce. Tyto jednotky mají stejnou a jedinečnou činnost, která je charakterizována specifickými vstupy, procesem výroby a výstupy stejnorodých produktů. Produkty jsou dány svou povahou, stádiem rozpracovanosti a použitou technologií ve vztahu ke klasifikaci výrobků. V případě čistých odvětví jsou odvětví v České republice definována na základě klasifikace produkce CZ-CPA. Každé položce této klasifikace odpovídá vždy jedno odvětví, ve kterém jednotky produkují pouze statky a služby, které obsahuje daná položka. V odvětví činnosti se sdružují místní činnostní jednotky (tj. organizační jednotka nebo její část, která je umístěna na geograficky identifikovatelném místě a zabývá se jedním nebo převážně jedním druhem činnosti). Tato odvětví jsou definována prostřednictvím klasifikace ekonomických činností CZ NACE. Z definic obou druhů odvětví vyplývá, že obě klasifikace mají stejný základ, tj. vazbu produktu a odvětví (Hronová a spol., 2009).

Standardní klasifikace ekonomických činností České republiky CZ-NACE dělí ekonomické činnosti tak, že každé statistické jednotce, která vykonává nějakou ekonomickou činnost, lze přiřadit kód. Při zatřídění podle klasifikace CZ-NACE nezáleží na typu vlastnictví statistické jednotky, protože tato charakteristika neovlivňuje ekonomickou činnost. Jednotky, které provádějí stejnou ekonomickou činnost, jsou zatříděny do stejných kategorií. CZ-NACE také nerozlišuje mezi oficiální nebo neoficiální (legální nebo ilegální) produkcí a tržními a netržními činnostmi. CZ-NACE má následující hierarchii (ČSÚ, 2008b):

- sekce – označení alfabetským kódem,
- oddíly – označení dvojmístným číslem,
- skupiny – označení trojmístným číslem,
- třídy – označení čtyřmístným číslem.

Podíváme-li se na nefinanční podniky veřejné, jejichž součástí jsou NPVV, z hlediska odvětvového, zjistíme, že nejvíce se podílely na produkci NPV podniky zabývající se výrobou a rozvodem elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu

(podíl se však zvýšil ve sledovaných letech o třetinu). V tabulce č. 6 můžeme vidět další významná odvětví pro NPV. Můžeme si také všimnout, že podíl odvětví zdravotní péče se od roku 1999 do roku 2010 zvýšil dvojnásobně. Je zde také vidět zvýšení koncentrovanosti odvětví. To lze usuzovat z podstatně rozdílného podílu na produkci mezi 3. a 4. místem.

Tabulka č. 6: Nejvíce se podílející odvětví na produkci nefinančních podniků veřejných v roce 1999 a 2010.

(The Branches, which Take the Most Part on the Production of Public Non-financial Enterprises in 1999 and 2010.)

Umístění	1999	2010
1.	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (24,82 %)	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (32,24%)
2.	Pozemní a potrubní doprava (10,47 %)	Zdravotní péče (21,25 %)
3.	Zdravotní péče (9 %)	Pozemní a potrubní doprava (13,03 %)
4.	Telekomunikační činnost (8,27 %)	Poštovní a kurýrní činnost (3,84 %)
5.	Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů, slévárenství (7,47 %)	Letecká doprava (3,45 %)

Zdroj: ČSÚ, 2012c (¹*Production and Distribution of Electricity, Gas, Heat and Air-conditioned Air*, ²*Ground and Pipeline Transport*, ³*Healthcare*, ⁴*Telecommunication Activity*, ⁵*Post and Courier Activity*, ⁶*Production of Basic Metal, Metallurgical Processing of Metal, Foundry Industry*, ⁷*Air-transport*).

Bližší se podívejme na odvětví pozemní a potrubní dopravy. Toto odvětví se totiž v roce 2010 podílelo na produkci NPV 13,03 % (3. místo) a NPS 3,74 % (8. místo). Podíly sice nejsou úplně srovnatelné, avšak nelze najít odvětví se stejnými podíly na produkci, neboť oba druhy nefinančních podniků mají své charakteristiky ohledně odvětví. NPV podnikají v méně odvětví s větším procentním zastoupením na produkci, ale u NPS se produkce rozkládá do více odvětví, které se na její tvorbě podílejí méně (ČSÚ, 2012c).

Odvětví pozemní a potrubní přepravy se řadí do sekce H – doprava a skladování. Tato sekce zahrnuje činnosti osobní a nákladní dopravy (pravidelné nebo nepravidelné), po kolejích, potrubím, po silnici, vodě či vzduchem a související

činnosti (např. činnosti parkovacích a skladovacích zařízení,...). Patří sem také pronajímání dopravních zařízení s řidičem nebo operátorem. Patří sem rovněž poštovní a kurýrní činnosti. Odvětví týkající se pozemní a potrubní dopravy, zahrnuje dopravu osob a nákladů po silnicích a kolejích a nákladní dopravu potrubím. Dělí se do 5 oddílů (ČSÚ, 2008a):

- železniční osobní doprava meziměstská,
- železniční nákladní doprava (nikoliv úschova a manipulace),
- ostatní pozemní osobní doprava,
 - o zahrnuje skupiny: městskou a příměstskou pozemní osobní dopravu, taxislužbu a pronájem osobních vozů s řidičem (zájezdy, kyvadlová nebo linková doprava, lanovky,...),
- silniční nákladní doprava a stěhovací služby,
- potrubní doprava,
 - o představuje přepravu plynů, kapalin, vody, odpadních kalů a jiných komodit dálkovým potrubím (zahrnuje to i provoz čerpacích stanic),
 - o nezahrnuje to přepravu zemního plynu nebo svítiplynu, páry nebo vody,
 - o dále jí dělíme na potrubní dopravu ropovodem, plynovodem a ostatní.

Již bylo řečeno, že při zařazování podniků podle klasifikace CZ-NACE nezáleží na typu vlastnictví dané statistické jednotky (ČSÚ, 2008b). Avšak Český statistický úřad propojuje sektory a odvětví ve své databázi ročních národních účtů. Uvádí tam dva účty a to účet výroby a účet tvorby důchodů. Ty jsou specifikována pro jednotlivá odvětví, jednotlivé roky a zároveň jednotlivé sektory i subsektory. Údaje v tabulce jsou uvedeny v běžných cenách (ČSÚ, 2012c). Pro další analýzu byly vybrány údaje z obou účtů, za roky 1999 až 2010, za odvětví pozemní a potrubní přeprava a za subsektory nefinanční podniky veřejné a národní soukromé nefinanční podniky. Subsektor NPZK byl vynechán z důvodu toho, že nás zajímá vliv vlastnictví na ekonomické chování nefinančních podniků zabývajících se odvětvím pozemní a potrubní přepravy. Tento subsektor však může zahrnovat různé vlastnictví ať už soukromé nebo veřejné, neboť vše, co je vlastněno jinak než rezidenty daného státu, se zahrnuje do tohoto subsektoru.

Tabulka č. 7 zachycuje vývoj jednotlivých druhů příjmů subsektorů nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 až 2010 v odvětví pozemní a potrubní přeprava. Údaje jsou vyjádřeny finančně (v mil. Kč) i procentně (podíl na produkci). Můžeme vidět, jak se snížil příjem z produkce na hrubou přidanou hodnotu, z té dále na čistou přidanou hodnotu a nakonec na čistý provozní přebytek. Další údaje nebyly k dispozici. Všechny druhy příjmů jsou dále vypočítány jako podíl na produkci. Průměrná výše produkce v odvětví za sledovaného období byla u NPV 63 323 mil. Kč a u NPS 89 182 mil. Kč. Tyto hodnoty představují u NPV zhruba 13 % produkce vytvořené všemi NPV v národním hospodářství a u NPS 3,45 %. Hrubá přidaná hodnota v odvětví byla průměrně u NPV 33 822 mil. Kč a u NPS 36 581 mil. Kč. Tyto hodnoty představují u NPV 15,82 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NPV v národním hospodářství a 1,99 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NP v národním hospodářství. U NPS představují 4,47 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NPS v národním hospodářství, ale 2,15 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NP v národním hospodářství. Čistá přidaná hodnota činila u NPV v odvětví průměrně 19 930 mil. Kč a u NPS 29 039 mil. Kč. Tyto hodnoty představují u NPV 14,76 % průměrné čisté předané hodnoty vytvořené všemi NPV v národním hospodářství a u NPS 4,45 %. Čistý provozní přebytek byl u NPV v odvětví průměrně – 6 455 mil. Kč a u NPS 11 335 mil. Kč, tj. u NPV –39,4 % průměrného čistého provozního přebytku vytvořeného všemi NPV v národním hospodářství a u NPS 5,85 %. Produkce, hrubá přidaná hodnota a čistá přidaná hodnota se v podstatě u NPV v odvětví průměrně vyvíjely stejně jako všechny NPV v národním hospodářství. Čistý provozní přebytek se však vymyká standardnímu průměrnému vývoji u NPV v národním hospodářství. Ukazatelé u NPS v odvětví se vyvíjeli v podstatě stejně jako všechny NPS v národním hospodářství. Dále lze z tabulky vyčíst, že hrubá přidaná hodnota u NPV na produkci v odvětví činila průměrně 53,41 % a u NPS 41,02 %. Čistá přidaná hodnota představovala v odvětví u NPV 31,47 % produkce a u NPS 32,56 % produkce. Čistý provozní přebytek na produkci v odvětví u NPV byl záporný a rovnal se -10,19 % a u NPS se rovnal 12,71 %. Lze tedy vidět razantnější seskok z hrubé přidané hodnoty na čistou přidanou hodnotu u NPV v odvětví a také razantní ponížení na čistý provozní přebytek. U NPS v odvětví se jedná o mírnější pokles od hrubé přidané hodnoty k čistému provoznímu přebytku.

Tabulka č. 7: Vývoj druhů příjmu nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 – 2010 v odvětví (v mil. Kč a %).

(The Development of Kinds of the Income of Public Non-financial Enterprises and of National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 in the Branche (in mil. CZK and %).)

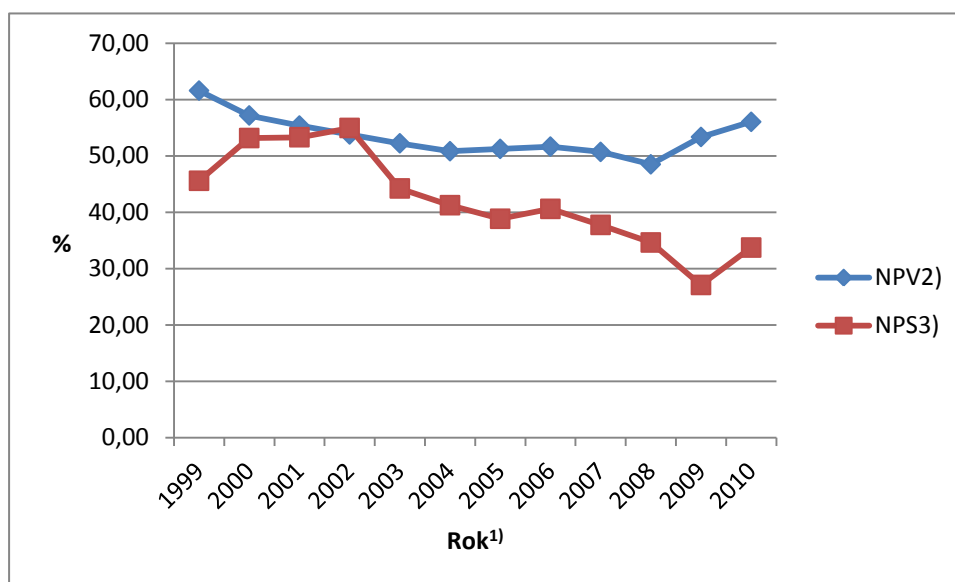
Rok ¹⁾	Druh NP ²⁾	Produkce (P) ³⁾	Hrubá přidaná hodnota (HPH) ⁴⁾	Čistá přidaná hodnota (ČPH) ⁵⁾	Čistý provozní přebytek (ČPP) ⁶⁾	HPH/P (%)	ČPH/P (%)	ČPP/P (%)
1999	NPV ⁷⁾	64 062	39 443	23 688	2 792	61,57	36,98	4,36
	NPS ⁸⁾	57 848	26 358	22 885	10 789	45,56	39,56	18,65
2000	NPV	59 212	33 846	16 971	-5 032	57,16	28,66	-8,50
	NPS	59 887	31 830	27 868	14 865	53,15	46,53	24,82
2001	NPV	50 594	28 014	11 699	-14 502	55,37	23,12	-28,66
	NPS	78 695	41 942	35 205	20 548	53,30	44,74	26,11
2002	NPV	52 056	27 998	11 127	-9 041	53,78	21,38	-17,37
	NPS	86 446	47 493	40 282	23 604	54,94	46,60	27,30
2003	NPV	61 521	32 125	21 626	-7 802	52,22	35,15	-12,68
	NPS	76 479	33 808	27 654	11 026	44,21	36,16	14,42
2004	NPV	63 212	32 120	20 905	-9 068	50,81	33,07	-14,35
	NPS	84 517	34 851	28 102	10 701	41,24	33,25	12,66
2005	NPV	66 108	33 864	22 077	-6 826	51,23	33,40	-10,33
	NPS	92 055	35 739	28 214	10 258	38,82	30,65	11,14
2006	NPV	68 444	35 342	22 880	-5 856	51,64	33,43	-8,56
	NPS	102 491	41 591	33 521	14 214	40,58	32,71	13,87
2007	NPV	72 886	36 949	23 392	-6 482	50,69	32,09	-8,89
	NPS	118 963	44 890	35 908	14 306	37,73	30,18	12,03
2008	NPV	68 339	33 136	18 343	-10 737	48,49	26,84	-15,71
	NPS	116 484	40 321	30 358	9 248	34,62	26,06	7,94
2009	NPV	64 596	34 457	21 435	-3 367	53,34	33,18	-5,21
	NPS	91 155	24 687	13 866	-6 110	27,08	15,21	-6,70
2010	NPV	68 844	38 572	25 020	-1 537	56,03	36,34	-2,23
	NPS	105 163	35 457	24 599	2 569	33,72	23,39	2,44
Prů- měr ⁸⁾	NPV	63 323	33 822	19 930	-6 455	53,41	31,47	-10,19
	NPS	89 182	36 581	29 039	11 335	41,02	32,56	12,71

Zdroj: ČSÚ, 2012c (¹⁾Year, ²⁾Kind of Non-financial Enterprises, ³⁾Production, ⁴⁾Gross Value Added, ⁵⁾Net Value Added, ⁶⁾Net Operating Excess, ⁷⁾Public Non-financial Enterprises, ⁸⁾Private National Non-financial Enterprises, ⁹⁾Average).

Grafy č. 9, 10, 11 a 12 znázorňují procentní vyjádření údajů z tabulky č. 7. Graf č. 9 přímo znázorňuje vývoj hrubé přidané hodnoty na produkci v odvětví pozemní a potrubní přepravy u NPV a NPS od roku 1999 do roku 2010. Na ose x jsou uvedeny roky a na ose y je zaznamenáno procentní vyjádření. Lze vidět, že vývoj ukazatele u NPV se pohybuje za sledované období v rozmezí 50 – 60 % s mírnou klesající tendencí a hodnoty nemají zásadní rozptyl. Naopak u NPS mají hodnoty vyšší rozptyl a jejich tendence je klesající. Dále je možno na grafu vidět, že hodnoty u NPS jsou téměř po celou zkoumanou dobu pod úrovní hodnot u NPV. Zajímavý je opět rok 2009 (rok po vypuknutí světové finanční krize, kdy hodnota ukazatele u NPS klesla, avšak u NPV stoupla).

Graf č. 9: Vývoj hrubé přidané hodnoty na produkci v odvětví u nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 až 2010 (v %).

(The Development of the Gross Value Added on Production in the Branche in Public Non-financial Enterprises and National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)

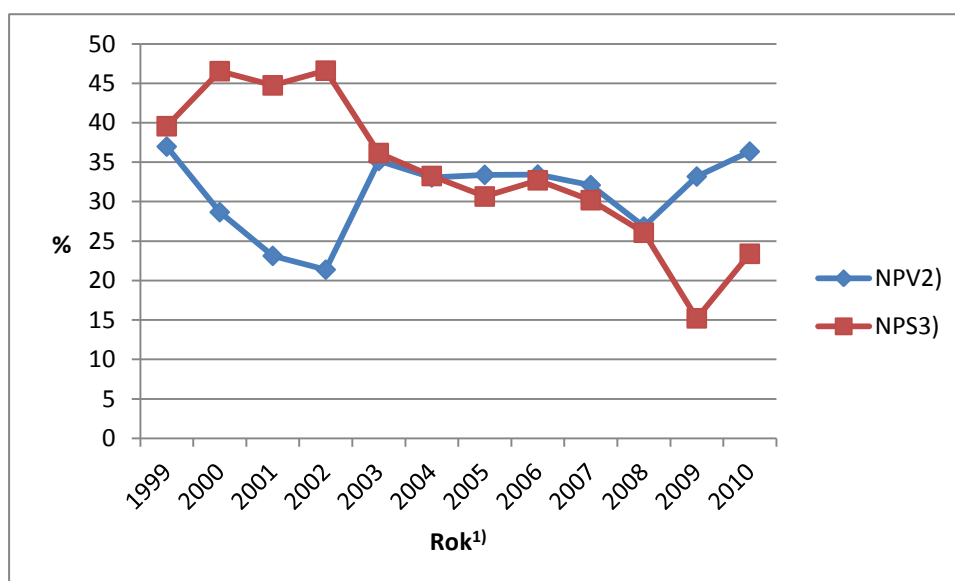

Zdroj: ČSÚ, 2012c (¹⁾Year, ²⁾Public Non-financial Enterprises, ³⁾National Private Non-financial Enterprises).

Graf č. 10 znázorňuje vývoj čisté přidané hodnoty na produkci v odvětví pozemní a potrubní přepravy u NPV a NPS od roku 1999 do roku 2010. Osa x obsahuje jednotlivé roky a osa y procenta. U NPV je možno vidět, že hodnoty ukazatele se pohybují od 25 do 35 % s výkyvem v roce 2001 a 2002 s téměř konstantní tendencí. U NPS můžeme vidět, že hodnoty ukazatele mají velký rozptyl (15 – 45 %) a klesající tendenci. Za povšimnutí stojí roky 2003 až 2008, kdy se ukazatele u NPV a NPS vyvíjeli téměř shodně, co se týče hodnoty i tendence. Dále je zajímavý opět rok 2009, kdy opět hodnota ukazatele klesla oproti roku 2008 u NPS, avšak u NPV byla hodnota ukazatele v roce 2009 vyšší než v roce 2008.

Graf č. 10: Vývoj čisté přidané hodnoty na produkci v odvětví u nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 až 2010 (v %).

(The Development of the Net Value Added on the Production in the Branche in Public Non-financial Enterprises and National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)

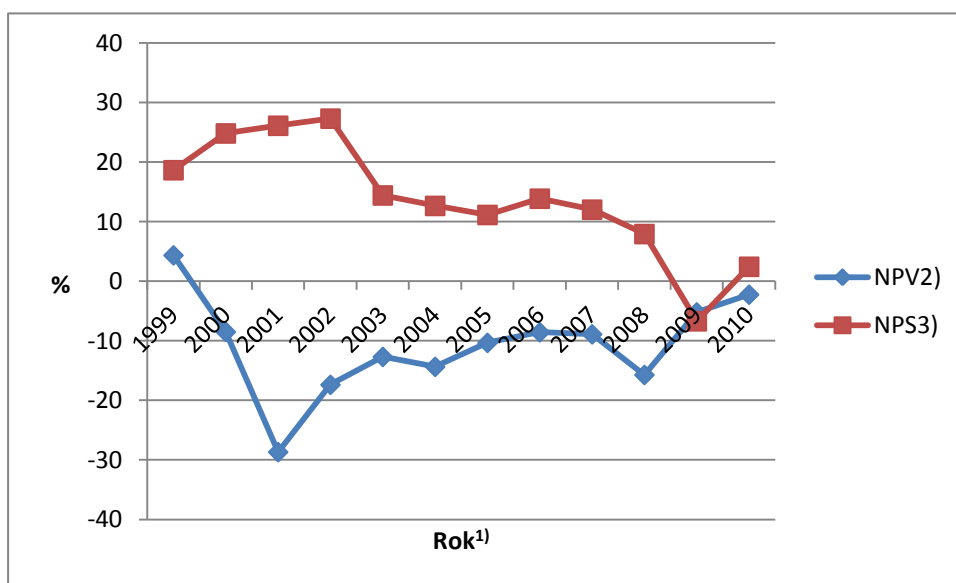

Zdroj: ČSÚ, 2012c (¹⁾Year, ²⁾Public Non-financial Enterprises, ³⁾National Private Non-financial Enterprises).

Graf č. 11 znázorňuje vývoj čistého provozního přebytku na produkci v odvětví pozemní a potrubní přepravy u NPV a NPS od roku 1999 do roku 2010. Údaje na ose x představují jednotlivé zkoumané roky a na ose y procentní podíl. Hodnoty ukazatele u NPV jsou kromě roku 1999 po celou zkoumanou dobu záporné, avšak tendence je mírně rostoucí, rozptyl hodnot je vyšší (0 až – 20 % kromě r. 2001). Hodnoty ukazatele u NPS jsou naopak kladné po celou zkoumanou dobu kromě roku 2009. Tendence hodnot je klesající, rozptyl hodnot je znatelný (0 – 30 % kromě r. 2009).

Graf č. 11: Vývoj čistého provozního přebytku na produkci v odvětví u nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 – 2010 (v %).

(The Development of the Net Operating Excess on the Production in the Branche in Public Non-financial Enterprises and National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)

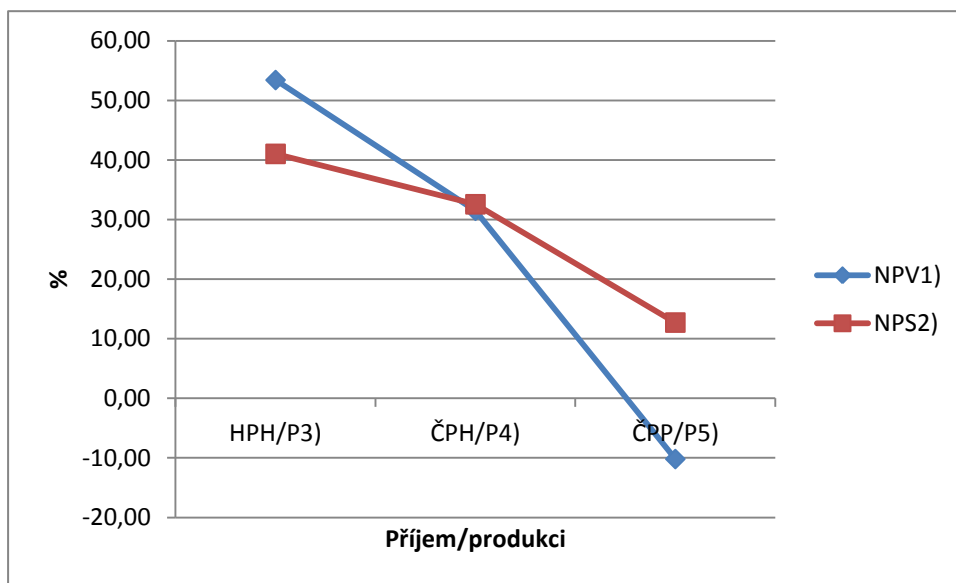
Zdroj: ČSÚ, 2012c (¹⁾Year, ²⁾Public Non-financial Enterprises, ³⁾National Private Non-financial Enterprises).

Porovná-li se všechny grafy odvětví dohromady, uvidíme, že všechny tři ukazatele se u NPS vyvíjejí s podobnou tendencí, jenom jejich hodnota se snižuje. U NPV ale dochází postupem od hrubé přidané hodnoty na produkci k čistému provoznímu přebytku na produkci ke zvýšení rozptylu hodnot u vývoje, avšak určitá lineárnost je od roku 2003 zachována.

Graf č. 12 znázorňuje, jak se postupně zmenšuje podíl průměrného příjmu nefinančních podniků na jejich produkci v odvětví tím, že postupně uhrazuje své závazky. Osa x představuje jednotlivé důchody na produkci a osa y %. Můžeme vidět, že u NPV tvoří HPH téměř 54 % produkce, ovšem po odečtení spotřeby fixního kapitálu už byl podíl jen cca 31 %. K dalšímu razantnímu snížení na záporných -10 % dochází především úhradou platů zaměstnancům. U NPS je vývoj mírnější a to: HPH na produkci 41 %, ČPH na produkci 33% a ČPP na produkci 13 %. Díky tomuto zobrazení lze podle strmosti vidět problémové oblasti financí u jednotlivých podsektorů v odvětví.

Graf č. 12: Vývoj průměrného důchodu nefinančních podniků na jejich produkci v odvětví (v %).

(The Development of the Average Income of Non-financial Enterprises on Their Production in the Branche (in %).)

Zdroj: ČSÚ, 2012c (¹Public Non-financial Enterprises, ²National Private Non-financial Enterprises, ³Gross Value Added on Production, ⁴Net Value Added on Production, ⁵Net Operating Excess on Production).

7 Závěr

Analyzovaným odvětvím bylo v této práci odvětví pozemní a potrubní dopravy. Toto odvětví se podílelo v roce 2010 na produkci podsektoru NPV 13,03 % a na produkci podsektoru NPS 3,74 %. Odvětví se řadí v klasifikaci ekonomických činnosti CZ-NACE do sekce H – doprava a skladování. Odvětví týkající se pozemní a potrubní dopravy zahrnuje dopravu osob a nákladů po silnicích a kolejích a nákladní dopravu potrubím. Prostřednictvím databáze ročních národních účtů Českého statistického úřadu byla získána data z účtu výroby a tvorby důchodu o vývoji hrubé přidané hodnoty, čisté přidané hodnoty a čistého provozního přebytku u NPV a NPS podnikajících v tomto odvětví. Podsektor NPZK byl vynechán z důvodu toho, že v sobě zahrnuje oba druhy vlastnictví – soukromé i veřejné. Údaje jsou sledovány za roky 1999 – 2010 a finanční údaje jsou uváděny v běžných cenách.

Průměrná výše produkce v odvětví za sledovaného období byla u NPV 63 323 mil. Kč a u NPS 89 182 mil. Kč. Tyto hodnoty představují u NPV zhruba 13 % produkce vytvořené všemi NPV v národním hospodářství a u NPS 3,45 %. Hrubá přidaná hodnota v odvětví byla průměrně u NPV 33 822 mil. Kč a u NPS 36 581 mil. Kč. Tyto hodnoty představují u NPV 15,82 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NPV v národním hospodářství a 1,99 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NP v národním hospodářství. U NPS představují 4,47 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NPS v národním hospodářství, ale 2,15 % průměrné hrubé přidané hodnoty vytvořené všemi NP v národním hospodářství. Čistá přidaná hodnota činila u NPV v odvětví průměrně 19 930 mil. Kč a u NPS 29 039 mil. Kč. Tyto hodnoty představují u NPV 14,76 % průměrné čisté předané hodnoty vytvořené všemi NPV v národním hospodářství a u NPS 4,45 %. Čistý provozní přebytek byl u NPV v odvětví průměrně – 6 455 mil. Kč a u NPS 11 335 mil. Kč, tj. u NPV –39,4 % průměrného čistého provozního přebytku vytvořeného všemi NPV v národním hospodářství a u NPS 5,85 %. Produkce, hrubá přidaná hodnota a čistá přidaná hodnota se v podstatě u NPV v odvětví průměrně vyvíjeli stejně jako všechny NPV v národním hospodářství. Čistý provozní přebytek se však vymyká standardnímu průměrnému vývoji u NPV v národním hospodářství. Ukazatele u NPS v odvětví se vyvíjeli v podstatě stejně jako všechny NPS v národním hospodářství.

Hrubá přidaná hodnota u NPV na produkci v odvětví činila průměrně 53,41 % (všechny NPV 43,89 %) a u NPS 41,02 % (všechny NPS 31,66 %). Čistá přidaná hodnota představovala v odvětví u NPV 31,47 % produkce (všechny NPV 27,5 %) a u NPS 32,56 % produkce (všechny NPS 25 %). Čistý provozní přebytek na produkci v odvětví u NPV byl záporný a rovnal se -10,19 % (všechny NPV 3,01 %) a u NPS se rovnal 12,71 % (všechny NPS 7,51 %). Můžeme tedy vidět razantnější seskok z hrubé přidané hodnoty na čistou přidanou hodnotu u NPV v odvětví a také razantní ponížení na čistý provozní přebytek. U NPS v odvětví se jedná o mírnější pokles od hrubé přidané hodnoty k čistému provoznímu přebytku. Z uvedených údajů můžeme říci, že v odvětví jsou hodnoty u sledovaných ukazatelů vyšší, než u všech NPV v národním hospodářství (až na ČPP u NPV). Analýzou ukazatelů můžeme říci, že průměrný důchod na produkci při použití hrubé přidané hodnoty je u NPV jak za odvětví, tak za všechny NPV vyšší než u NPS v odvětví i za všechny NPS. Lze tedy říci, že mezipotřeba z produkce je u NPV menší než u NPS. Použije-li se v důchodu na produkci však čistá přidaná hodnota, už se pozice změní a to tak, že na prvním místě je NPS v odvětví, na druhém však zůstává NPV v odvětví na třetím místě je NPV v národním hospodářství a na čtvrtém je teprve NPS v národním hospodářství. Spotřeba fixního kapitálu je tedy menší u odvětvových NPS než u odvětvových NPV, i když v národním hospodářství je tomu naopak. Při použití čistého provozního přebytku v ukazateli zjistíme, že nejlépe na tom jsou odvětvové NPS a zároveň i NPS v národním hospodářství, hůře jsou na tom s tímto druhem důchodu na produkci už NPV v národním hospodářství a nejhůře jsou na tom NPV v odvětví, která dosahují dokonce záporných hodnot. Lze tedy říci, že především úhrada platů zaměstnancům, jako největší položka provozních nákladů, dostává ukazatel u NPV v odvětví do záporných hodnot.

Bohužel nebyly k dispozici odvětvové údaje za prvotní důchod a čistý disponibilní důchod, pouze národohospodářské. V těch potom průměrný důchod na produkci při použití prvotního důchodu je vyšší u NPS (2,49 %) než u NPV (0,45 %), při použití čistého disponibilního důchodu je opět vyšší u NPS (0,94) než u NPV (-1,94 %), kde dosahuje záporných hodnot. Domnívám se, že tím, že se odvíjí odvětvové veličiny od těch národohospodářských a že čistý provozní přebytek v odvětví u NPV dosahoval téměř pokaždé záporných hodnot, tak průměrná odvětvový důchod na produkci při použití čistého disponibilního důchodu by byla

s vysokou pravděpodobností u NPV záporná, u NPS by však mohla dosahovat kladných hodnot. Závěrem lze tedy říci, že čistý důchod na produkci odvětví, tedy při použití čistého disponibilního důchodu, by byla vyšší u NPS než u NPV. Problémovým nákladem je u odvětvových i národohospodářských NPV především náhrada mezd zaměstnancům. NP (z nich především NPS) se svojí přidanou hodnotou podílejí průměrně více jak 61 % na hrubém domácím produktu. Je nutné také uvést poznámku o tom, že je potřeba rozlišovat NPVV podle úrovně vlády a to, zda se jedná o nejvyšší úroveň (zástupce státu) nebo o všechny úrovně (i municipální obchodní společnosti). Také je nutné si uvědomit, že NPV nezahrnují NP, ve kterých má vláda jen minoritní podíl.

Dále nebyly dostupné údaje za odvětví potřebné k výpočtu ukazatele čistého disponibilního důchodu na aktiva, cizího kapitálu na pasiva, tvorby hrubého fixního kapitálu na aktiva a transferů na produkci. Z daného důvodu byly zjišťovány tyto údaje použité pro lepší upřesnění ekonomického chování NPVV pouze pro podsektory NPV a NPS jako celek nikoli za odvětví. Ze zkoumání byly zjištěny tyto závěry. ČDD na aktiva byl u NPV průměrně ve sledovaném období – 0,0038 Kč a u NPS 0,0047, tzn., že takováto rentabilita aktiv u NPS je vyšší a lepší. Dále CK tvořil u NPV průměrně 48,14 % pasiv a u NPS 67,13 % pasiv, tzn., že majetek je u NPS hrazen více z cizího kapitálu než u NPV. HFK/A byl u NPV průměrně 0,0288 Kč a u NPS 0,0473 Kč, tzn., že u NPS bylo více investováno do hrubého fixního kapitálu. Transfery tvořily průměrně u NPV 1,38 % produkce a u NPS 0,82 %, tedy NPV měly průměrně více dotovanou výrobu svojí produkce než NPS. To by mohlo být také důvodem, proč NPV v době krize nezaznamenaly takové problémy jako NPS. Je totiž zajímavé, že u většiny ukazatelů měly NPV oproti NPS opožděný nástup problémů (zhruba o rok), způsobených světovou krizí, která vznikla na konci roku 2008.

Důvodem zjištěného nižších důchodů na produkci u NPV mohou být také důvody uvedené v kapitole třetí. Může jím být podle OECD slabá ekonomická motivace řízení podniku a nedostatečná hrozba ovládnutí firmy. Podle Saula Estrina by se mělo vytvořit společné očekávání (např. vlastněním akcií podniku). Další příčinou může být podle OECD téměř nulové riziko bankrotu. U NPVV není totiž pravděpodobný bankrot, neboť veřejně vlastněné podniky jsou často zachraňovány

z finanční tísně. Mají často také slabé rozpočtové omezení. Jan Pavel to označuje za morální hazard. Dalším problémem může být nedostatečná kontrola a transparentnost. Měla by být zajištěna externí kontrola a co možná nejvyšší transparentnost NPVV. Bouda ve své publikaci upozorňuje na problém v ČR s kontrolou obchodních společností s veřejnou majetkovou účastí. Současná právní úprava totiž neumožňuje kontrolu hospodaření soukromých osob Nejvyšším kontrolním úřadem pouze z důvodu veřejné majetkové účasti. Podle Boudy i mě by měla však být kontrolována každá činnost, kde dochází k manipulaci s veřejným majetkem.

Navzdory problémům NPVV, budou tyto organizace pravděpodobně podle OECD existovat dál a to například v oblasti elektrické energie, poštovních a meteorologických služeb. Ke zvýšení jejich efektivnosti lze využít i doporučení Brumbyho a Hyndmana, kteří navrhují, aby se u dluhových nástrojů vedla poznámka, že dluh není vládou zaručen a ministři ani jejich poradci by neměli být v managementu společnosti. Dále by se podle nich měli společnosti zaměřit na hlavní činnost, posilovat finanční disciplínu a vybrat vhodný management. Podle publikace OECD by však vláda neměla být zapojena do každodenního řízení NPVV a měla by nechat vykonávat dozorčí radu svoje povinnosti a respektovat její nezávislost (dozorčí rada by měla být objektivní a nést za to zodpovědnost).

Summary, Keywords

Summary

This diploma thesis was composed as a part of the resolution of the student team research project GAJU 029/2011/S of the Grant Agency of the University of Southern Bohemia in Ceske Budejovice. The main goal of this thesis is an evaluation of the economic behavior of non-financial enterprises in the ownership of the government (NPVV) in the selected sector of the national economy. The theoretical part is dealing with a short description of these enterprises and with issues with their efficiency. This was analysed in separate studies. The practical part deals with a development of the individual types of the profitability (type of an income of the production) in the context of the national economy and industry type if the of selected national accounts during the 1999 - 2010 period. The conclusions of the individual chapters are interconnected at the end of this thesis. The method is to compare the conclusions from the industry subsectors with the conclusions from the national economy subsector. The conclusions are compared with the NPVV informations extracted from the related studies. The non-financial enterprises subsector indicator results are also evaluated in this thesis.

The analysed branch was the ground and pipeline transportation branch due to substantial share of the public non-financial enterprises NPV (13.3 %) and the national private non-financial enterprises NPS (3.74 %) production in 2010 (these were the main subsectors of the researched non-financial enterprises). The production and the income have been approsimatively developed at the same average as in the sector and the national economy also. Their output is comparable due to that. The comparison of the profitability by using the gross added value shows us that the NPV have better results. However the position of NPV and NPS switches and the differences become deepen when we use the net added value and other sources of income. There is even a regular negative profitability if we use the net disposable income of the NPV. There is an issue with the salary of the employees mainly in the NPV according to the research. But it is interesting that issues related to the financial crisis are not affecting the NPV as fast as the NPS. The NPS is affected by the problems almost immediately, however the NPV are affected with a delay and with a less intensity. The essential recommendation is to introduce a control of any

commercial enterprises with any state partnership through the Highest inspecting office.

Keywords

Non-financial Enterprises, National Accounting, The Branch of the Ground and Pipeline Transport

Seznam informačních zdrojů

- ANON. State-Owned Enterprise – SOE. In: *Investopedia* [online]. Dictionary of Investopedia [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/terms/s/soe.asp#axzz2LNFuvK00>.
- BAUMANN, H. The Costs and Benefits of Public Sector Holding Companies. In: OECD. *Corporate Governance, State-owner Enterprises and Privatisation*. Paris: OECD Publishing, 1998. ISBN 92-64-16075-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264162730-en>.
- BOUDA, P., J. BOUDAL a M. FADRNÝ. *Veřejná kontrola obchodních společností s majetkovou účastí státu a samospráv: analýza a doporučení pro rozšíření kompetencí NKÚ* [online]. Brno: Ekologický právní express, 2011 [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: http://www.eps.cz/sites/default/files/publikace/nku_eps_brozura_nahled.pdf.
- BRUMBY, Jim a Michael HYNDMAN. State Owned Enterprise Governance: Focus on Economic Efficiency. In: OECD. *Corporate Governance, State-owner Enterprises and Privatisation*. Paris: OECD Publishing, 1998. ISBN 92-64-16075-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264162730-en>.
- ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA. Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. Praha: 1991 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1210-0005. Dostupné také z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obchzak>.
- ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: 1993 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/ustava-cr>.
- ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: 1993 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/listina-zakladnich-prav-a-svobod>.
- ČESKO. Zákon č. 166/1993 Sb. o Nejvyšším kontrolním úřadu v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: 1993 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: http://www.nku.cz/assets/zakon_166-93.pdf.

- ČESKO. Zákon č. 77/1997 Sb. o státním podniku v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: 1997 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-77-1997-sb-o-statnim-podniku/cele-zneni/SearchResult.aspx?q=1997&typeLaw=zakon&What=Rok&stranka=10>.
- ČESKO. Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: 1999 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=47807&nr=106~2F1999&rpp=15#local-content>.
- ČESKO. Zákon č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: 2000 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=1&idBiblio=49516&nr=219~2F2000&rpp=15#local-content>.
- ČESKO. Zákon č. 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách v pozdějším znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: 1999 [cit. 2012-12-18]. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/verejne-zakazky>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Číselník institucionálních sektorů a subsektorů*. Czso.cz [online]. 1998 [cit. 2012-12-18]. Kód číselníku 5565. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_cishod.jsp?kodcis=5565&kodzaz=11001&kodjaz=203&app=vdb.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Klasifikace ekonomických činností CZ-NACE: Vysvětlivky*. Czso.cz [online]. 2008a [cit. 2013-3-1]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/vysvetlivky_cz_nace/\\$File/CZ-NACE_vysvetlivky.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/vysvetlivky_cz_nace/$File/CZ-NACE_vysvetlivky.pdf).
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Klasifikace ekonomických činností CZ-NACE: Metodická příručka k NACE Rev.2*. Czso.cz [online]. 2008b [cit. 2013-3-1]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/864F83204E4F6477C125736E003335AD/\\$File/metodicka_prirucka_cz_nace_rev_2.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/864F83204E4F6477C125736E003335AD/$File/metodicka_prirucka_cz_nace_rev_2.pdf).

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Historická ročenka národních účtů 1990 až 2010*. Czso.cz [online]. Praha, 2012a [cit. 2012-12-18]. ISBN 978-80-250-2177-4. Dostupné z: [https://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/0500433B39/\\$File/501312_def25opr.pdf](https://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/0500433B39/$File/501312_def25opr.pdf).
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze ročních národních účtů: sektorové účty*. Czso.cz [online]. Praha, 2012b [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.sek>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze ročních národních účtů: účty výroby a tvorby důchodu*. Czso.cz [online]. Praha, 2012c [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.so>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj hrubého domácího produktu v ČR (ve stálých cenách)*. Czso.cz [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-1-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_hdp.
- ESTRIN, S. State Ownership, Corporate Governance and Privatisation. In: OECD. *Corporate Governance, State-owner Enterprises and Privatisation*. Paris: OECD Publishing, 1998. ISBN 92-64-16075-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264162730-en>.
- HRONOVÁ, S., J. FISCHER, R. HINDLS a J. SIXTA. *Národní účetnictví: nástroj popisu globální ekonomiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-153-6.
- CHRISTIANSEN, H. *The Size and Composition of the SOE Sector in OECD Countries* [online]. OECD Publishing, 2011 [cit. 2012-12-18]. OECD Corporate Governance Working Paper No. 5. ISSN 2223-0939. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/content/workingpaper/5kg54cwps0s3-en>.
- JENKINSON, T. Corporate Governance and Privatisation via Initial Public Offering. In: OECD. *Corporate Governance, State-owner Enterprises and Privatisation*. Paris: OECD Publishing, 1998. ISBN 92-64-16075-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264162730-en>.
- JÍLEK, M. *Veřejné finance*. 2. vydání. České Budějovice: JČU v ČB, 2002. ISBN 80-7040-533-3.

- MARTIN, B. How Do Employees Own Their Workplace. In: OECD. *Corporate Governance, State-owner Enterprises and Privatisation*. Paris: OECD Publishing, 1998. ISBN 92-64-16075-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264162730-en>.
- MINISTERSTVO FINANCÍ. Seznam akciových společností ovládaných ČR – MF s akciovým podílem ve výši 40 – 100 % [online]. Praha: MFČR, 1.1.2011 – 31.12.2011 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/fnm_akciove_spolec.html?year=2011.
- MORIN, F. The Privatisation Process and Corporate Governance: The French Case. In: OECD. *Corporate Governance, State-Owner Enterprises and Privatisation*. Paris: OECD Publishing, 1998. ISBN 92-64-16075-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264162730-en>.
- OECD. *Corporate Governance, State-owner Enterprises and Privatisation*. Paris: OECD Publishing, 1998. ISBN 92-64-16075-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264162730-en>.
- OECD. *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprise*. Paris: OECD Publishing, 2005. ISBN 92-64-00942-6. Dostupné také z: <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceofstate-ownedenterprises/34803211.pdf>.
- OECD. *State Owned Enterprises and the Principle of Competitive Neutrality* [online]. 2009 [cit. 2012-12-18]. Competition Policy Roundtables, DAF/COMP(2009)37. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/competition/prosecutionandlawenforcement/46734249.pdf>.
- OECD. *Corporate Governance of State-Owned Enterprises: Change and Reform in OECD Countries since 2005*. OECD Publishing, 2011. ISBN 978-92-64-11951-2. Dostupné také z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264119529-en>.
- PANGRÁC, J. *Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace: Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů*. [online]. Česká republika: Vláda ČR - Ministerstvo zemědělství ČR, 2011 [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/ria/databaze/Zaverecna-zprava-RIA.docx>.

- PAVEL, J. *Efektivnost a transparentnost obecních obchodních společností* [online]. Praha: Transparency International ČR, 2006 [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/efektivnost-transparentnost-obecnich-obchodnich-spolecnosti>.
- PAVEL, J. *Používání obecních obchodních společností České republiky na příkladu krajských měst* [online]. Praha: Transparency International ČR, 2008 [cit. 2012-12-18]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/pouzivani-obecnich-obchodnich-spolecnosti-ceske-republice-pr>.
- REKTOŘÍK, Jaroslav a Jan ŠELEŠOVSKÝ. *Kontrolní systémy veřejné správy a veřejného sektoru*. 1. vydání. Praha: Ekopress, 2003. ISBN 80-86119-72-6.
- SMIDOVA, Z. *Public Spending Efficiency in the Czech Republic: Fiscal Policy Framework and the Main Spending Area of Pensions and Healthcare* [online]. OECD Publishing, 2011 [cit. 2012-12-18]. OECD Economics Department Working Papers No. 922. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/5kg0k6zbxlr8-en>.
- WORLD BANK. *Bureaucrats in Business: The Economics and Politics of Government Ownership*. USA: Oxford University Press, 1995. A World Bank Policy Research Report, 4 kniha v sérii. ISBN 0-19-521106-5. Dostupné také z: http://econ.worldbank.org/external/default/main?pagePK=64165259&theSitePK=544849&piPK=64165421&menuPK=64166093&entityID=000009265_3961219104659.

Seznam schémat, tabulek a grafů

- Schéma č. 1: Kontrola svěřeného majetku ve státním podniku.....17
(The Control of the Entrusted Properties in the State-Owner Enterprise.)
- Tabulka č. 1: Údaje o nefinančních podnicích z účtu výroby z let 1999 - 2010
(v mil. Kč).....37
(The Informations about Non-financial Enterprises from the Account of the Production from 1999 - 2010 (in mil. CZK).)
- Tabulka č. 2: Podíl jednotlivých sektorů národního hospodářství na celkové tvorbě
HDP v letech 1999 – 2010 (v %).....41
(The Share of Individual Sectors of the National Economy in the Total Production of theGross Domestic Product from 1999 – 2010 (in %).)
- Tabulka č. 3: Údaje o nefinančních podnicích z účtu tvorby důchodu z let 1999 - 2010
(v mil. Kč).....42
(The Informations about Non-financial Enterprises from the Account of the Production of the Income from 1999 - 2010 (in mil. CZK).)
- Tabulka č. 4: Údaje o nefinančních podnicích z účtu prvotního a druhotného
rozdělení důchodů z let 1999 – 2010 (v mil. Kč).....46
(The Informations about Non-financial Enterprises from the Account of the Primary and Secondary Distribution of Income from 1999 - 2010 (in mil. CZK).)
- Tabulka č. 5: Ukazatel čistého disponibilního důchodu na aktiva, cizího kapitálu
na pasiva, tvorby hrubého fixního kapitálu na aktiva a transferů
na pasiva z let 1999 - 2010 (v Kč a v %).....51
(The Indicator of the Net Disposable Income on Assets, of the Foreign Capital on Liabilities, of the Production of the Gross Fixed Capital on Assets, of the Subvention on the Production from 1999 – 2010 (in CZK and in %).)

- Tabulka č. 6: Nejvíce se podílející odvětví na produkci nefinančních podniků veřejných v roce 1999 a 2010.....58
(The Branches, which Take the Most Part on the Production of Public Non-financial Enterprises in 1999 and 2010.)
- Tabulka č. 7: Vývoj příjmu nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 – 2010 (v mil. Kč a %).....61
(The Development of the Income of Public Non-financial Enterprises and of National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in mil. CZK and %).)
- Graf č. 1: Meziroční přírůstek hrubé přidané hodnoty podsektorů nefinančních podniků a hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2010 (v %).....40
(The Year-on-year Growth of the Gross Value Added of Kinds of Non-financial Enterprises and of the Gross Domestic Product from 2000 – 2010.)
- Graf č. 2: Čistý provozní přebytek na produkci pro jednotlivé podsektory sektoru nefinančních podniků mezi roky 1999 – 2010 (v %).....44
(The Net Operating Excess on the Production for Individual Under-sectors of Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)
- Graf č. 3: Vývoj čistého disponibilního důchodu na produkci u podsektorů nefinančních podniků v letech 1999 – 2010 (v %).....48
(The Development of the Net Disposable Income on the Production for Under-sector of Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)
- Graf č. 4: Vývoj průměrného důchodu nefinančních podniků na jejich produkci (v %).....49
(The Development of the Average Income of Non-financial Enterprises on Their Production (in %).)
- Graf č. 5: Vývoj čistého disponibilního důchodu na aktiva nefinančních podniků (v Kč).....53
(The Development of the Net Disposable Income on Assets of Non-financial Enterprises (in CZK).)

- Graf č. 6: Vývoj cizího kapitálu na pasiva nefinančních podniků (v %).....58
(The Development of the Foreign Capital on Liabilities of Non-financial Enterprises (in %).)
- Graf č. 7: Vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu na aktiva nefinančních podniků (v Kč).....59
(The Development of the Production of the Gross Fixed Capital on Assets of Non-financial Enterprises (in CZK).)
- Graf č. 8: Vývoj transferů na produkci nefinančních podniků (v %).....56
(The Development of the Subvention on the Production of Non-financial Enterprises (in %).)
- Graf č. 9: Vývoj hrubé přidané hodnoty na produkci v odvětví u nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 až 2010 (v %).....62
(The Development of the Gross Value Added on the Production in the Branche in Public Non-financial Enterprises and National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)
- Graf č. 10: Vývoj čisté přidané hodnoty na produkci v odvětví u nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 až 2010 (v %).....63
(The Development of the Net Value Added on the Production in the Branche in Public Non-financial Enterprises and National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)
- Graf č. 11: Vývoj čistého provozního přebytku na produkci v odvětví u nefinančních podniků veřejných a národních soukromých nefinančních podniků v letech 1999 – 2010 (v %).....64
(The Development of the Net Operating Excess on the Production in the Branche in Public Non-financial Enterprises and National Private Non-financial Enterprises from 1999 – 2010 (in %).)

Graf č. 12: Vývoj průměrného důchodu nefinančních podniků na jejich produkci v odvětví (v %).....65
(The Development of the Average Income of Non-financial Enterprises on Their Production in the Branche (in %).)